

Περίληψη διπλωματικής εργασίας

Φοιτήτριες: Δραγανούδη Μαρία, Τσάκωνα Αναστασία

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Λυκουριώτη Ίρις

Τίτλος: «Σχέδιο Anakaah: Τομές ανάμεσα στον διαθεματικό φεμινισμό και την πρωτοβάθμια εκπαίδευση»

Η διπλωματική μας εργασία έχει ως θέμα σχεδιαστικές και προγραμματικές προτάσεις στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση από την οπτική των σπουδών φύλου, έτσι όπως διαμορφώνονται με βάση μια διαθεματική φεμινιστική θεώρηση. Η έρευνα μας χωρίζεται και παρουσιάζεται σε τρία στάδια.

Το πρώτο περιλαμβάνει τη θεωρητική εμβάθυνση στα ζητήματα φύλου στα διαφορετικά πεδία της κοινωνικής ζωής και κατ'επέκταση στην εκπαίδευση. Ακόμη περιλαμβάνει την έρευνα και απόκτηση γνώσεων σχετικά με το υπάρχον σύστημα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και τις όποιες μεταρρυθμιστικές αλληλαγές έχουν κατά καιρούς προταθεί. Με αυτόν τον τρόπο συγκροτείται ένα πλαίσιο προγραμματικών αλληλαγών για τη συγκέντρωση - ένταξη προτεινόμενου υλικού αναφορικά με ζητήματα φύλου και διαφορετικότητας, στην ελληνική σχολική πραγματικότητα.

Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει την έρευνα πεδίου στο 64^ο Δημοτικό Σχολείο Μεταξουργείου αναφορικά με τις υπάρχουσες συνθήκες. Δηλαδή τόσο τον κοινωνικό παράγοντα παιδιών, οικογενειών, διδακτικού προσωπικού και τρόπου λειτουργίας του σχολείου όσο και την ισχύουσα κατάσταση του κτιρίου και τις ανάγκες - περιορισμούς που αυτή επιφέρει. Με βάση τα συμπεράσματά μας προτείνονται σχεδιαστικές λύσεις που κυμαίνονται μεταξύ αναδιάρθρωσης χώρων, αναδιαμόρφωσης της σχολικής αυλής και ανανέωσης του σχολικού εξοπλισμού που θα συμπληρώνει τον ήδη υπάρχων. Βασικό εργαλείο της μεθόδου σχεδίασης μας αποτελεί η πολυχρησιμότητα όπως και η συμβατότητα των προτάσεων μας με τους ισχύοντες κανονισμούς των εγκυκλίων του Υπουργείου Παιδείας.

Τέλος, τρίτο στάδιο της δουλειάς μας αποτελεί η δημιουργία ενός στρατηγήματος, την εξαγωγή δηλαδή γενικών συμπερασμάτων και σχεδιαστικών αρχών, ικανών να καθοδηγήσουν τη διαμόρφωση και κάθε άθλου δημόσιου δημοτικού σχολείου, βασισμένες σε αυτό το ειδικό παράδειγμα. Το αποτέλεσμα της έρευνάς μας οδηγεί στην επινόηση μιας μη κερδοσκοπικής συλλογικότητας με την ονομασία Anakaah, με σκοπό τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος μέσω του χειρισμού χώρων και τρόπων μάθησης, γύρω από ζητήματα ταυτότητας, φύλου και διαφορετικότητας.

Thesis summary

Students: Draganoudi Maria, Tsakona Anastasia

Supervisor: Likourioti Iris

Title: Project Anakaah: Nodes between intersectional feminism and primary education

Our thesis reports on the subject of primary education from a gender studies-orientated perspective, modulating based on an intersectional feminist approach. Our study is divided and presented in three stages.

The first one contains the theoretical deepening of gender issues in the different fields of social life and, therefore, in education. Moreover contains the research and knowledge acquisition concerning the existing primary education system as well as any suggested occasional reforms. This way we develop a framework of programming changes about the gathering-incorporation of the suggested gender and diversity issued material in greek school reality.

The second stage comprises the field research at the 64th Primary School in Metaxourgeio about the current conditions there. Namely, the social factors of children, families, teaching staff and school operating mode, as much as the current building condition and the needs-constraints this spawns. Based on our conclusions, we propose design solutions ranging from renaturating space, school yard remodeling to school equipment renewal in order to compliment the already existing. Essential tool of our design method is the multiusability and the compatibility of our suggestions with the applicable regulations of the greek Ministry of Education.

Finally, the third stage of our work comprises making a stratagem, meaning exporting general conclusions and design principles capable of guiding the reshaping of every public primary school, based on this specific example. The result of our research leads to the excogitation of a non-profit collectivisation named 'Anakaah', with the cause of creating an inclusive school environment, throughout learning methods and practices, involving identity, gender and diversity politics.

σχέδιο Ανακααη

**τομές ανάμεσα στο διαθεματικό φεμινισμό
και την πρωτοβάθμια εκπαίδευση**

Φοιτήτριες: Τσάκωνα Αναστασία, Δραγανούδη Μαρία

Διπλωματική εργασία

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών | Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ίριδα Λυκουριώτη

Βόλος | 2018

περιεχόμενα

10	εισαγωγή
12	πεδία παρουσίας - απουσίας των γυναικών
20	διαθεματικότητα - πολυχρηστικότητα
25	γιατί (σ)το σχολείο;
26	το σχολείο ως θεσμός
29	σημεία ανδρικής ηγεμονίας στην εκπαιδευτική διαδικασία
36	Foucault και Bourdieu για σχολικά περιβάλλοντα
39	το παιδοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης
42	θεματική βδομάδα, colour youth, πολύχρωμο σχολείο και διεκδικήσεις
47	περιοχή μελέτης: Μεταξουργείο
55	64ο Δημοτικό και Νηπιαγωγείο, σχεδιαστικές προτάσεις
67	σημεία παρέμβασης
81	βιβλιοθήκη εξοπλισμού
85	φωτογραφίες μακέτας
89	64ο Δημοτικό και Νηπιαγωγείο, προγραμματικές προτάσεις
103	σχεδιαστικές αρχές για δημοτικά σχολεία
107	Ανακααh
111	βιβλιογραφία
113	ευχαριστίες

Εισαγωγή

Η έρευνά μας έχει ως αφετηρία τις σπουδές φύλου και τον παράγοντα του φύλου διατηρούμε ως το βασικό πρίσμα υπο το οποίο αντιλαμβανόμαστε τα αποτελέσματά της. Αρχικά, διευκρινιστικά οι σπουδές φύλου αφορούν θεωρίες που διερευνούν τις ερμηνείες που αποδίδονται στο φύλο ('βιολογικό' ή κοινωνικο-πολιτισμικά κατασκευασμένο), καθώς επίσης και το ζήτημα της διαπλοκής του με άλλα κοινωνικο-πολιτισμικά χαρακτηριστικά όπως η σεξουαλικότητα, η κοινωνική τάξη, η φυλή (race), η εθνότητα, η ηλικία και η αρτιμέλεια.

Αναφορικά με τις σπουδές φύλου ως μια «ξέχωρη» κατηγορία ανάλυσης, γνωρίζουμε πως προκύπτει σαν μια αντίθεση στον κυρίαρχο λόγο και την αποσιώπηση στην οποία υποβάλλει αντίστοιχες οπτικές

(επιστημολογίες, υποκείμενα). Οι θεωρίες για το φύλο δεν αποτελούν ένα σαφώς καθορισμένο σώμα γνώσης, αλλιά χαρακτηρίζονται από διεπιστημονικές προσεγγίσεις και αμοιβαίες οσμωτικές επιρροές μεταξύ διαφορετικών γνωστικών περιοχών. Μέσω αυτής της μεθόδου η έρευνα σε διάφορα γνωστικά πεδία ανακατασκευάζεται και συγκροτείται ξανά ως μια πιο συμπεριληπτική διαδικασία με διαφορετικά σημεία έμφασης από τα κυρίαρχα.¹

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καθοριστική συμβολή των κοινωνικών και ανθρωπολογικών επιστημών σαν βασικό πεδίο ανάπτυξης των επιστημών φύλου τις οποίες εμείς επιχειρήσαμε να συνδέσουμε με τις αντίστοιχες κοινωνιολογικές μελέτες της κοινωνικής παραγωγής του χώρου. Από την δεκαετία του 80 και μετά παρατηρείται μια σαφής στροφή μελετών ως προς το χώρο και τις υλικές διαστάσεις ενός πολιτισμού, εξού και ονομάζεται χωρική στροφή. Η σχέση, λοιπόν μεταξύ χωρικής και κοινωνικής συνθήκης έγινε επίκεντρο των κοινωνιολογικών και ανθρωπολογικών μελετών, διαμορφώνοντας την κοινωνιο-χωρική διαλεκτική.² Στο πλαίσιο της στροφής αυτής παγιώνεται η αντίληψη πως ο χώρος είναι μια κοινωνική κατασκευή η οποία σχετίζεται άμεσα με την κατανόηση των διαφορετικών βιωμάτων ατομικών ή συλλογικών υποκειμένων καθώς και την παραγωγή πολιτισμικών φαινομένων. Επίσης ένα βασικό συμπέρασμα που παγιώθηκε είναι η εξίσου σημαντική συμβολή του χρονικού παράγοντα στην κοινωνική παραγωγή του χώρου.

Κατά τη διαδικασία της έρευνας αυτής μας απασχόλησε τόσο η κοινωνική παραγωγή του χώρου σαν μια αποκρυστάλλωση των υπάρχοντων κοινωνικών σχέσεων εξουσίας (στην προκειμένη

1. Γιώργος Μαρνεθιάκης, Χάρης Χριστοδούλου, *ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ, Από την καθημερινή ζωή στο σχεδιασμό*, Εισαγωγή, σελ. 4

2. Γιαννακόπουλος Κ., Γιαννιτσιώτης Γ., *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη, Χωρικές προσεγγίσεις του πολιτισμού*, Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα, 2010, σελ. 13

περίπτωση της έμφυλης πραγματικότητας), όσο και ο έμφυλος χαρακτήρας του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού εξ αρχής.

Πεδία παρουσίας – απουσίας των γυναικών

Διακρίνουμε τα διαφορετικά πεδία της κοινωνικής ζωής σαν πεδία παρατήρησης της γυναικείας παρουσίας (ή απουσίας αντίστοιχα), άθλια και σαν πεδία ανταγωνισμού για την ανάδειξη της γυναικείας οπτικής. Η κατοικία, η εργασία, η εκπαίδευση, ο δημόσιος χώρος και οι αναπαραστάσεις αποτελούν τα πεδία που διακρίνουμε και τα παρατηρούμε μέσα από το πρίσμα της γυναικείας ταυτότητας.

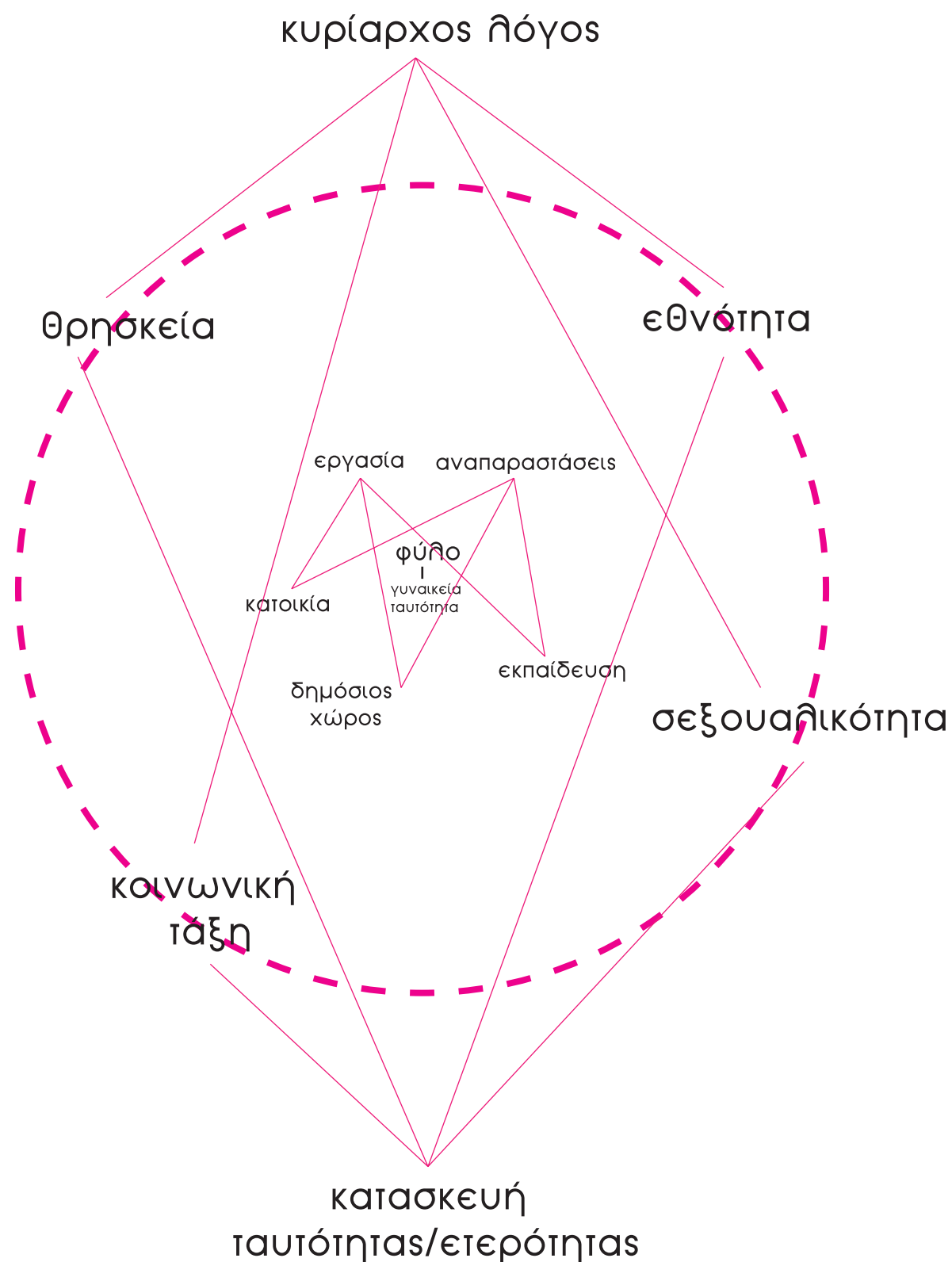
Κατοικία: Στο πεδίο της κατοικίας αναγνωρίζεται η δομή και ο σχεδιασμός της έτσι ώστε να διευκολύνεται η επιτήρηση της γυναίκας – του κοριτσιού. Οι συσχετισμοί ιδιωτικότητας και μη, όπως και η σχέση με το «έξω» (δημόσιος χώρος) αναπαράγονται σύμφωνα με τα έμφυλα στερεότυπα και πάντα μέσω του διπόλου άντρας – δημόσιος χώρος,

γυναίκα – υποδεέστερος ιδιωτικός χώρος. Επιπλέον αναγνωρίζουμε πως εφόσον η ταύτιση των έμφυλων ρόλων γίνεται στην παιδική ηλικία, συντελείται παράλληλα με τη διαμόρφωση της αναπαράστασης του για την κατά φύλα κατανομή της εργασίας στο σπίτι, με αφετηρία το ίδιο κοινωνικά προσδιορισμένο σύνολο βιοηθικών και κοινωνικών δεικτών.³ Στο πλαίσιο των κοινωνικά προσδιορισμένων έμφυλων ρόλων εμπίπτει ολόκληρο το κομμάτι της οικιακής εργασίας, της απλήρωτης, δηλαδή εργασίας των γυναικών που διαχρονικά έχει συνδεθεί με την έννοια της οικογένειας και της φροντίδας. Βασικός στόχος των φεμινισμών ήταν και είναι η αποσαφήνιση αυτής της οικιακής εργασίας ως μια μορφή εργασίας που θα έπρεπε να αμείβεται.

Δημόσιος χώρος: Αντικείμενο μελέτης της ανθρωπολογίας του φύλου υπήρξε επίσης και ο δημόσιος χώρος ως το κατεξοχήν πεδίο αποκρυστάλλωσης των κοινωνικών σχέσεων και δυναμικών. Όπως μας εξηγεί ο Lefebvre, ο «χώρος» γίνεται αντιληπτός ως μια σύνθεση του «βιωμένου», του «νοητού» και του «αντιληπτού», ως ο «σχεσιακός χώρος» όπως μας δίνει να καταλάβουμε ο Harvey, ως το αποτέλεσμα πράξεων και υποκειμένων στο φυσικό χώρο. Υπό αυτό το πρίσμα, τα υποκείμενα και οι πράξεις τους κατέχουν σημαίνοντα ρόλο στην έννοια «χώρος» και μάλιστα γίνεται αντιληπτό πως ο χώρος εκτείνεται ως και το σώμα των εν λόγω υποκειμένων.⁴ Έτσι αναφερόμενες στον δημόσιο χώρο κατανοούμε πως οι κοινωνικές σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στο κυρίαρχα δομημένο δημόσιο (και όχι μόνο) χώρο εκτοπίζουν τις βαλλόμενες

3. Bourdieu P., *Η αίσθηση της πρακτικής*, Αλεξάνδρεια, 2006, σελ.128

4. Αθανασίου Κ., Βασδέκη Ε., Καπετανάκη Ε., Καραγιάννη Μ., Καψάλη Μ., Μακρυγιάννη Β., Μάμαλη Φ., Πάγκαλος Ο., Τσαβδάρογλου Χ., *Urban conflicts, Σώμα Φύλο και Σεξουαλικότητα στον αστικό χώρο*, Θεσσαλονίκη, σελ.147

μειονοτικές ομάδες στην ανυπαρξία.⁵ Πέραν αυτού όμως ο χώρος πρέπει να αναγνωρίσουμε πως δομείται ως ανδρικός και ετερόφυλος. Το πεδίο συνάντησης των υποκειμένων, φέρνει στην επιφάνεια υλικότητες και γίνεται αναλυτικός φακός για την επισκόπηση σχέσεων εξουσίας και χειραφέτησης. Ο Lefebvre επισημαίνει πως ο χώρος δεν είναι ένα «κενό δοχείο», αλλήλ καθορίζεται από τις κοινωνικές σχέσεις και τις ανθρώπινες πράξεις, είναι αποτέλεσμα μιας ακολουθίας και ενός συνόλου ενεργειών και δεν μπορεί να υποβαθμιστεί στη θέση ενός απλού αντικειμένου.

Επομένως, η παρουσία σε δημόσιους χώρους δεν σημαίνει το ίδιο για γυναίκες και άνδρες. Για παράδειγμα, τα αγόρια είναι λιγότερο ελεγχόμενα από τα κορίτσια στη χωρική κινητικότητα τους καθώς το φύλο καθορίζει τους ρόλους και την πειθαρχία των σωμάτων. Ακόμη, η εμπειρία των γυναικών στο δημόσιο χώρο, δεδομένου ότι τα σώματά τους φιλιτράρονται από το αντρικό βλέμμα, μπορεί να είναι αρκετά διαφορετική.

Εργασία: Αναφερόμενες στην εργασία, θίγουμε το τμήμα της αμειβόμενης εργασίας (το κομμάτι της οικιακής αναλήφθηκε πιο πάνω). Γενικότερα, η σφαίρα της εργασίας αποτελεί πρόσφορο έδαφος ανάδειξης της πολυπλοκότητας των τρόπων με τους οποίους τα υποκείμενα και συγκεκριμένα οι γυναίκες πραγματώνουν την επιθυμία τους να επιτύχουν, να αναγνωριστούν και να αποδεσμευτούν από τις κοινωνικές συμβάσεις. Η εργασία είναι ο χώρος όπου διαμορφώνεται, νομιμοποιείται, αναπαράγεται και μετασχηματίζεται ο κοινωνικός προσδιορισμός των φύλων (Κραβαρίτου 1989).⁶

5. Τσάκωνα Αναστασία, *Σώμα και queer ταυτότητα: εννοιολογικές και χωρικές προσεγγίσεις της αποκείμενης σεξουαλικότητας στην Αθήνα*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2017, σελ. 44

6. Νάζου Δέσποινα, *Γυναικεία εργασία στην Ελλάδα: παρουσίαση και σχολιασμός της βιβλιογραφίας με έμφαση στις κοινωνικές επιστήμες*. σελ.5

Προβλήματα που εντοπίζονται ως προς την γυναικεία εργασία συνδέονται άρρηκτα με το ρόλο των γυναικών στο σπίτι, δεδομένου ότι ο ρόλος τους επιβάλλει να δουλεύουν διπλά (οικειική και αμειβόμενη εργασία). Υποχρεώνονται να δεχθούν μερική απασχόληση ή δουλειές με δυσμενέστερους όρους εργασίας οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν εύκολα με τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις.

Ο διαχωρισμός ανάμεσα στους ρόλους των δύο φύλων, μεταξύ εργασίας και οικογένειας και αντίστοιχα ανάμεσα στον ιδιωτικό και τον δημόσιο χώρο παραγνώνει τη διάσταση της οικονομικής συνεισφοράς των γυναικών και έχει ως συνέπεια τη διαμόρφωση ειδικών –μειονεκτικών– συνθηκών στην πρόσληψη των γυναικών στην εργασία, στη διαμόρφωση των μισθών τους και στην επαγγελματική τους εξέλιξη (Κασιμάτη 1982, Κετσειζοπούλου 2002, Παναγιωτόπουλος 1998).⁷ Παράλληλα, και ενώ η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας αυξήθηκε, αναδύονται άλλες εκφράσεις των κατά φύλο διακρίσεων, όπως η μικρότερη αμοιβή τους συγκριτικά με τους άνδρες συναδέλφους τους στα ίδια πόστα, η προληταριοποίησή τους, δηλαδή η πρόσληψή τους σε εργασίες χαμηλόβαθμες και ανειδίκευτες (στον τομέα των υπηρεσιών).

Σε ό,τι αφορά βέβαια την μεταναστευτική ταυτότητα, ο λόγος για την γυναικεία / μεταναστευτική εργασία είναι πως ήταν πάντοτε επισφαλής: δευτερεύουσα, υποτιμημένη, αναλώσιμη, αλλιά και δομικά απαραίτητη για την κοινωνική αναπαραγωγή των πατριαρχικών και καπιταλιστικών σχέσεων εξουσίας. Επίσης, στατική και περιορισμένη στη γεωγραφική και συμβολική επικράτεια του οίκου, αλλιά ταυτόχρονα και επιτακτικά αναγκαία για τη λειτουργία της «ελεύθερης αγοράς» και για τη διακίνηση του κεφαλαίου. Αρκεί να αναλογιστούμε

7. Νάζου Δέσποινα, *Γυναικεία εργασία στην Ελλάδα: παρουσίαση και σχολιασμός της βιβλιογραφίας με έμφαση στις κοινωνικές επιστήμες*. σελ.7

την άμισθη οικιακή εργασία των γυναικών και την υπερ-εκμεταλλευμένη εργασία πάνω στην οποία στηρίχτηκε η αποικιοκρατική κυριαρχία (Stoler, 1989), αλλιά και η μετααποικιακή παγκόσμια οικονομία (Parreñas, 2001, 2008). Η νεοφιλελεύθερη τροπή της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης αναπαράγει και εμπεδώνει τις έμφυτες νόρμες της οικιακότητας, ρυθμίζοντας τις μετακινήσεις των γυναικών εντός και εκτός του οικιακού χώρου.⁸

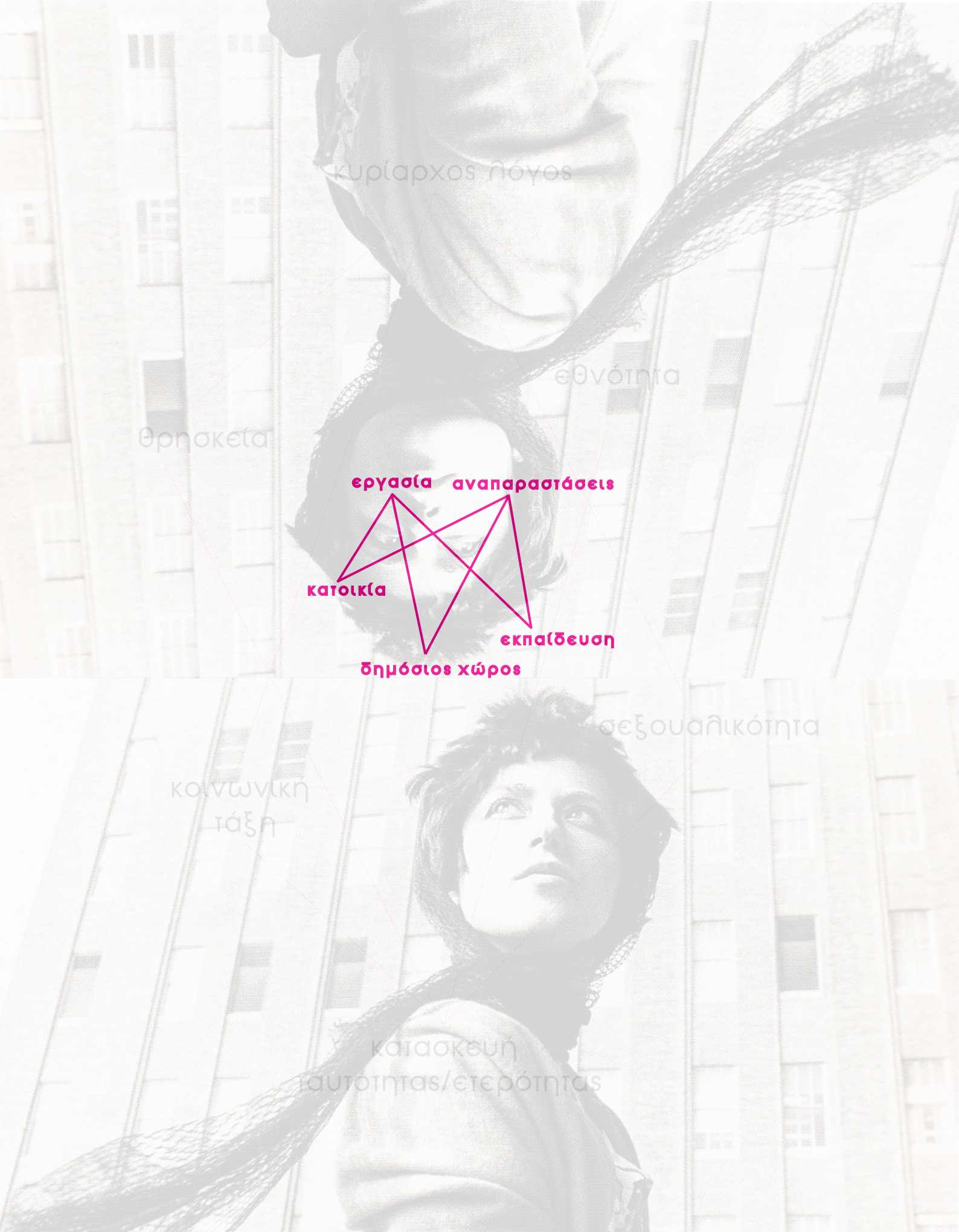
Αναπαραστάσεις: Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφέρουμε τη σημασία των αναπαραστάσεων και του τρόπου με τον οποίο οι έμφυτοι ρόλοι αποκρυσταλλώνονται μέσω αυτών. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό αν σκεφτούμε πως ο κόσμος των αναπαραστάσεων νοείται ως αναπόσπαστο τμήμα αυτού που ονομάζουμε “κουλιτούρα”.

Σύμφωνα με τον Marcuse η κουλιτούρα ορίζεται ως μια κοινωνική διαδικασία διαμόρφωσης. Η κουλιτούρα λοιπόν είναι εκείνο το μέρος της εκμαθημένης συμπεριφοράς, που έχει αποκτηθεί κοινωνικά, το οποίο συνδέει τους ανθρώπους σε ολότητες, ούτως ώστε να αντιμετωπίζουν καταστάσεις με μια συλλογική πρακτική, ενώ παράλληλα τους διαχωρίζει, αφού τα προβλήματα που εγείρονται, γίνονται αντιληπτά με διαφορετικό τρόπο.⁹

Διακρίνοντας κάποιες βασικές κατηγορίες αναπαραστάσεων κάνουμε κάποιες επιμέρους παρατηρήσεις για καθεμία από αυτές. Αναφερόμενες στην τέχνη, δεν μπορούμε παρά να σημειώσουμε την χρήση του γυναικείου γυμνού σώματος ως μια μορφή αντικειμενοποίησης των γυναικών που συμπληρώνεται από το ανδρικό βλέμμα. Ο John Burger χαρακτηριστικά ανέφερε πως «είναι ένα

8. Αθανασίου Α., Τσιμουρής Γ., *Χαρτογραφώντας τη βιοπολιτική των συνόρων: Σώματα, τόποι, απεδαφοποιήσεις*

9. Adorno T., Horkheimer M., Lowenthal L., Marcuse H., *Τέχνη και Μαζική Κουλτούρα*, Ψυλθον, Αθήνα, 1984, σελ. 29

εντυπωσιακό γεγονός ότι πολλὰ από τα κανονικά (canonical) έργα που προβάλλονται ως τα θεμελιώδη μνημεία της μοντέρνας τέχνης εξυπηρετούν, ακριβώς τη σεξουαλικότητα και αυτή τη μορφή της, την εμπορική ανταλλαγή», «είναι φυσιολογικό να βλέπει κανείς γυναικεία σώματα ως το έδαφος διαμέσου του οποίου αρσενικοί καλλιτέχνες διεκδικούν τη μοντερνικότητά τους. (...) Ο πίνακας απευθύνεται σε έναν συνένοχο αρσενικό θεατή.»

Με τον ίδιο τρόπο θεωρητικοί όπως η Doreen Massey έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα της γυναικείας αναπαράστασης στον κινηματογράφο. Αναφέρεται πως οι ταινίες αποτελούν ένα προνομιακό τόπο για τη συγκρότηση, την προβολή και την επιβολή εικόνων του κοινωνικού φαντασιακού στο πλαίσιο του εκάστοτε κυρίαρχου ηγεμονικού λόγου, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να παρέχουν και το υλικό ή τα μέσα αντίστασης και άρθρωσης εναλλακτικών λόγων. Γι' αυτό αποτελούν ένα πρόσφορο πεδίο για τη μελέτη των κυρίαρχων εικόνων και προτύπων, καθώς και των διαδικασιών συγκρότησης της ταυτότητας των υποκειμένων (Κοσμά, 2007).¹⁰ Σαν ζήτημα προκύπτει η παρουσία της γυναικείας ταυτότητας ως βοηθητικός ρόλος καθώς και ως μέσο προκειμένου να διαμορφωθεί ο κεντρικός -πάντα-στρεφί και ετεροφυλόφιλος κεντρικός χαρακτήρας, γεγονός που θα μπορούσαμε να πούμε πως την απουποκειμενοποιεί.

Με την ίδια λογική παρατηρούμε την προσχώρηση έμφυλων στερεοτύπων σε ταινίες κινουμένων σχεδίων, παιδικά τηλεοπτικά προγράμματα κλπ. Αναφερόμενες στην τηλεόραση και το διαδίκτυο και αναγνωρίζοντας την έντονη παρουσία τους στην σύγχρονη καθημερινότητα, πρέπει να αναφέρουμε το κομμάτι της διαφήμισης ως ένα

10. Νιρούκα Έλλη, *Έμφυλες πολιτιστικές προσεγγίσεις του αστικού χώρου, Επιτελώντας το φύλο*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2011-2012

μέσο προπαγάνδισης του κυρίαρχου λόγου¹¹ και των σεξιστικών στερεοτύπων που αυτός συνεπάγεται καθώς και να εντοπίσουμε την αντικειμενοποίηση του γυναικείου σώματος που εκφράζεται ως επί το πλείστον από τέτοια μέσα. Επιπρόσθετα σε αυτά τα μέσα πέρα από την προβολή, υπάρχει και ολόκληρη κατηγορία εκπομπών απευθυνόμενων δήθεν σε γυναίκες που αφορούν αποκλειστικά την οικιακή εργασία, τον κατήλωτισμό και συσχετίζουν βαθιά με αυτό τον τρόπο τα women-related θέματα.

διαθεματικότητα πολυχρηστικότητα

Η συζήτηση περί διαθεματικότητας των πεδίων αντίστασης είναι κάτι που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα. Εφόσον οι καταπιέσεις που δέχονται τα υποκείμενα έχουν διαφορετικές αφηγήσεις, σημαίνει ότι βασίζονται και σε διαφορετικές συστημικές καταπιέσεις. Αναφερόμαστε λοιπόν σε μια διαθεματική προσέγγιση, (Intersectionality) όπως εννοιολογήθηκε από τις Angela Davis, Bell Hooks,

11. Με τον όρο κυρίαρχος λόγος νοείται το σύνολο άτυπων κανονισμών, στερεοτύπων και κοινωνικών αποδοχών που υφίσταται σε μια δεδομένη κοινωνία (σε συνάρτηση με το χρονικό πλαίσιο στο οποίο αναφερόμαστε). Ο χαρακτηρισμός κυρίαρχος προκύπτει από τους συσχετισμούς εξουσίας και δυνάμεων που τον καθιστούν τον μοναδικό, και εξορίζουν άλλους λόγους στο περιθώριο.

Patricia Hill Collins, Kimberle Crenshaw και εκκινούσε από τις εμπειρίες τους ως έμφυλα, φυλετικά και ταξικά υποκείμενα και διατύπωσε την αντίληψη πως οι ταυτότητες, οι κατηγορίες, οι διαδικασίες και τα συστήματα κυριαρχίας δεν λειτουργούν απομονωμένα το ένα από το άλλο.

Παράλληλα, μέσα σε αυτές τις διαδικασίες ριζοσπαστικής θεώρησης, αναπτύχθηκε ένας πολιτικός λόγος που στόχευε στην αμφισβήτηση της κυρίαρχης ετεροκανονικής σεξουαλικότητας. Ο χώρος της πόλης, καθώς προκύπτει από τα υποκείμενα, ορίζεται από το φύλο, τη σεξουαλικότητα, την τάξη, την εθνότητα ή τη φυλή και γίνεται ακόμη μια φορά τόπος ανάδειξης του σεξισμού αλληλά και διεκδίκησης της παρουσίας. Οι συναντήσεις και συγκρούσεις αποτελούν χωρικές πράξεις διεκδίκησης που δημιουργούν την εμπόλεμη ζώνη του δημόσιου χώρου.¹²

Αναγνωρίζουμε επομένως στο επίπεδο της ελληνικής πραγματικότητας με την οποία επιλέγουμε να ασχοληθούμε διαφορετικά σημεία πίεσης που αναφέρονται στις διαφορετικές ταυτότητες των γυναικών. Και εφόσον διαφορετικές ταυτότητες συνιστούν διαφορετικές καταπιέσεις, οι ρύσεις είτε σχεδιαστικές είτε προγραμματικές δεν μπορούν παρά να είναι πολυπαραγοντικές. Επιπλέον, με άξονα τον υποκειμενικό παράγοντα της χρήσης ενός χώρου προσπαθήσαμε να βρούμε ρύσεις πολυχρηστικές που δεν «επιβάλλουν» στα άτομα συγκεκριμένους τρόπους και συμπεριφορές βίωσης του χώρου. Η ιδέα αυτή διαπερνά το προγραμματικό και το σχεδιαστικό κομμάτι αυτής της διπλωματικής έτσι ώστε να ξεπερνά την έννοια της ιεραρχικής δομής. Η λογική μας πίσω απ' αυτό βρίσκεται στο γεγονός ότι η ιεραρχία και η επιβολή συμβαίνουν με τρόπους φυσικοποιημένους και περιθώρια επιλογής ή περιορισμούς αντίστοιχα. Οπότε στο πλαίσιο αυτής της σκέψης θεωρούμε

12. Αθανασίου Κ., Βασδέκη Ε., Καπετανάκη Ε., Καραγιάννη Μ., Καψάλη Μ., Μακρυγιάννη Β., Μάμαλη Φ., Πάγκαλος Ο., Τσαβδάρογλου Χ., *Urban conflicts*, Θεσσαλονίκη, σελ.160

πως η μαθησιακή διαδικασία διαμορφώνεται-επηρεάζεται από τον χώρο στον οποίο συμβαίνει και (δηλαδή κατά πόσο είναι εύκολο να παραηθεί και άηηες δράσεις) με τρόπους που καθορίζουν τη δυναμική της σχέσης των δασκάηων με τα παιδιά άηηα και των παιδιών μεταξύ τους. Επιηηέον στοχεύσαμε στην δημιουργία παραπάνω από δύο επιηηογών για το ηόγο όηι εννοιοληογικά η έννοια του διπόηου θεωρούμε πως ηιειτουργεί εγκηλωβισηικά, αποκρύπτωντας ένα οηόκηηρο φάσμα επιηηογών. Ταυτόχρονα, διαχρονικά δομεί εννοιοληογικές αντιθέσεις όπως άνηρας- γυνάικα, φύση-ποηιηισμός κηη ης οποίες αρνούμαστε να αναγνωρίσουμε ως τα μόνα σημεία αναφοράς μας.

Με αυτόν τον τρόπο καταηηήξαμε σε ένα σύνολο σχεδιασηικών και προγραμμαηικών προτάσεων που πιστεύουμε πως θα βοηηήσουν στην ανάπτυξη της ηροσωπηικόηηας των παιδιών άηηα και στη θέαση της σχοληικής διαδικασίας από τους/ης εκπαιδευηικούς ως μια ευκαιρία αποδόμησης των υπάρχοντων ηεριορισηικών συνθηκών και στερεοτύπων. Την επιηηογή του σχοληείου και των ατόμων ηην εξηηούμε παρακάτω.

Γιατί (σ)το σχολείο;

Το σχολείο ως θεσμός

Το ερώτημα που μας απασχόλησε στο προηγούμενο κεφάλαιο σχετικά με το πώς σχεδιάζουμε μη έμφυλα μας φέρνει αντιμέτωπες με τον τρόπο που η θεωρία τέμνεται με το χώρο και δεν αφήνεται σε μια απλή διακήρυξη. Με αφετηρία τη σκέψη ότι ο χώρος κατασκευάζεται κοινωνικά, επηρεάζεται και επηρεάζεται δηλαδή από τις εκάστοτε κοινωνικές σχέσεις, αναζητήθηκε μια περίπτωση χώρου/τόπου στην πόλη στην οποία να συνυπάρχουν πολλαπλές ταυτότητες και διαφορετικοί χρόνοι. Αντιλαμβανόμαστε τη φεμινιστική ταυτότητα άρρηκτα συνδεδεμένη με άλλες διακρίσεις και καταπίεσεις, συνεπώς είναι άτομο να υποστηρίξουμε ότι ένας χώρος είναι απλά απαλλοτριμένος από οποιαδήποτε έμφυλη ή άλλη διάκριση, μια νησίδα ουτοπίας μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που συνεχίζει να υπάρχει με εξουσιαστικούς

- ιεραρχικούς όρους. Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι η επέμβασή μας σε οποιοδήποτε χώρο χρειάζεται να έχει διαθεματικά χαρακτηριστικά, να αγγίζει δηλαδή και να προέρχεται από τομές ανάμεσα στις διαφορετικές ταυτότητες – την έμφυλη, την φυλετική, την ηλικιακή, την ταξική κλπ. Η αναζήτηση ενός τέτοιου σημείου-πυκνωτή στην Αθήνα, μας οδήγησε στην εκπαιδευτική βαθμίδα του δημοτικού σχολείου.

Επιλέγοντας έναν ήδη υπάρχων κρατικό θεσμό δεν επιχειρούμε να δηλώσουμε ότι οι κινήσεις μας βρίσκονται σε απόλυτη ταύτιση με τον τρόπο με τον οποίο αυτός λειτουργεί ή δομείται. Επίσης δεν επιχειρούμε να τον αποφορτίσουμε από οποιοδήποτε προβληματικές ενέχει στο εσωτερικό του, στην ίδια του τη δομή ή και στα άτομα που τον απαρτίζουν με τα δικά τους στεγανά και στερεότυπα ο καθένας και η καθεμιά. Το ότι επιλέγουμε επομένως μια τέτοιου είδους δομή έγκειται στο ότι αντιλαμβανόμαστε την ανάγκη να κατασκευαστούν δυνατότητες και προοπτικές διάνοιξης ορίων σε χώρους και νοοτροπίες που ορίζονται από την κυρίαρχη ιδεολογία. Επιλέγουμε λοιπόν το σχολείο ως χώρο παρέμβασης στην κατεύθυνση ότι αποτελεί θεσμό όπου και από όπου η κυρίαρχη ιδεολογία ανα/παράγεται. Η Wolpe (1977, στο Barrett 1989) υποστηρίζει πως «το εκπαιδευτικό σύστημα είναι το μέσο-κλειδί της παραγωγής και αναπαραγωγής των ιδεολογικών δομών αφού ενσωματώνει στην οργάνωσή του την κυρίαρχη ιδεολογία.»¹³ Σε σχέση με τον τρόπο που λειτουργεί η ιδεολογία, ο Althusser διακρίνει τους καταπιεστικούς μηχανισμούς του κράτους, που περιλαμβάνουν την αστυνομία, τον στρατό, τη Δικαιοσύνη και τις φυλακές, και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους, που περιλαμβάνουν κατεξοχήν την οικογένεια, το σχολείο και την Εκκλησία (Althusser, 1977, σελ. 88-89).¹⁴

13. Κέντρο ερευνών για θέματα Ισότητας

14. Βανδώρος Σ., *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, ΣΕΑΒ, 2015, σελ. 17

Το σχολείο λοιπόν καθώς αποτελεί μικρόκοσμο της ευρύτερα πατριαρχικά, δομημένης, κοινωνίας, διαιωνίζει την ανδρική ηγεμονία, μέσα από τη «διδασκαλία» των ρόλων που αντιστοιχούν σε κάθε φύλο. Παρόλα αυτά την ίδια στιγμή που το σχολείο αναπαράγει τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές που στηρίζονται στην αντρική κυριαρχία, ταυτόχρονα αποτελεί και το πεδίο στα πλαίσια του οποίου μπορούν να προωθηθούν οι τάσεις για κοινωνικές αλληλλαγές.

Σε αυτό το σημείο είναι που εντοπίζουμε το περιθώριο επιρροής και διάρρηξης των ήδη προκαθορισμένων ρόλων και ταυτοτήτων. Επιπλέον το σχολείο ως θεσμός, συμπυκνώνει τόσο την εκκολλημένη ταυτότητα (παιδιά), όσο και την ήδη διαμορφωμένη σε διαφορετικές θέσεις (δασκάλοι, δασκάλες, προσωπικό σχολείου, γονείς). Τα παιδιά λοιπόν, οι δάσκαλοι/δασκάλες και οι γονείς είναι οι ομάδες που εμπίπτουν στο σχήμα παιδί κορίτσι –εργαζόμενη γυναίκα – μητέρα γυναίκα. Οι τρεις αυτές καταστάσεις μπορούν να φορτιστούν διαφορετικά αν συσχετιστούν για παράδειγμα με την ταυτότητα της μετανάστριας.

Για να γίνει όμως κατανοητή η ανάγκη παρέμβασης στη σχολική πραγματικότητα μέσα από το πρίσμα του φύλου, είναι βασικό να επισημανθούν τα σημεία και οι τρόποι με τους οποίους κατασκευάζονται οι ρόλοι των φύλων μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Σημεία ανδρικής ηγεμονίας στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ως προς τους μαθητές/μαθήτριες

Μαθήματα: Οι ισχύουσες έμφυτες διχοτομικές προσλήψεις και αντιστοίχως οι καταμερισμοί και ανισότητες που προκύπτουν, εντοπίζονται και αντανakιώνται στο χώρο της εκπαίδευσης σε όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τις μορφές και τις βαθμίδες της.¹⁵ Αρχικά, τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και η γνώση που παράγεται μέσω αυτών, αντανakλούν την ιδεολογία των αντρών που κατά την πλειοψηφία την παρήγαγαν (Φρειδερίκου

15. Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλου, σελ.71

1995).¹⁶ Τα θετικά μαθήματα όπως και τα θεωρητικά κατακλύζονται κυρίως από άντρες ερευνητές ή επιστήμονες, συγγραφείς, ποιητές, γεωγράφους κλπ, αποσιωπώντας τις έρευνες, κείμενα, ανακαλύψεις που έχουν γίνει από γυναίκες ερευνήτριες, συγγραφείς, κλπ αντίστοιχα. Αλλά και πιο συγκεκριμένα πολλούς φορές σε εγχειρίδια, χρησιμοποιείται μόνο το αρσενικό άρθρο και ουσιαστικά όπως ο γεωργός, ο παραγωγός, ο γιατρός. Έπειτα, οι συγγραφείς του εγχειριδίου μπορεί να είναι όλοι άνδρες, καθώς επίσης και οι περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές που υπάρχουν αναφέρονται σε άνδρες συγγραφείς, αναλυτές, στοχαστές κλπ.¹⁷

Με αυτόν τρόπο τα παιδιά κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους, των ονείρων τους, των ενδιαφερόντων τους, ταυτίζουν τους εαυτούς τους με τα πρότυπα με τα οποία έρχονται σε επαφή στο σχολείο. Η έλλειψη της γυναικείας παρουσίας επομένως σε θετικά και όχι μόνο πεδία, είναι παράγοντας που αποτρέπει τα κορίτσια να ακολουθήσουν μελλοντικά, αντίστοιχα επαγγέλματα. Στο μάθημα επίσης της γυμναστικής, που αφορά ίσως πιο πολύ από όλα τη σωματικότητα και τη συνεργασία και συνύπαρξη μεταξύ των φύλων, διαιωνίζονται οι έμφυτες διακρίσεις μέσα από το διαχωρισμό της τάξης σε ομάδες αγοριών και κοριτσιών ή ακόμα μέσα από την επιλογή των αθλητικών δραστηριοτήτων που αναθέτονται σε κάθε ομάδα.

Εκπαιδευτικοί: Έπειτα, η αλληλεπίδραση στην τάξη και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί με τις αντιλήψεις, προσδοκίες και συμπεριφορές απέναντι στα αγόρια και στα κορίτσια κατασκευάζουν συμπεριφορές επιτρεπτές ή όχι, ενισχύουν ή κατακρίνουν άλλες ανάλογα με το φύλο. Δημιουργούνται λοιπόν έμφυτα στερεότυπα που συνοψίζονται στα παρακάτω δίπολα:

16. Κέντρο ερευνών για θέματα Ισότητας, σελ.5

17. Γώγγουλος Γ., *Φύλο και Σχολικά Εγχειρίδια: η περίπτωση του εγχειριδίου «Εργασιακό Περιβάλλον» του τομέα Πληροφορικής και Δικτύων*, σελ.13

τα ανώριμα συναισθηματικά αγόρια – τα ώριμα κορίτσια, τα αθώα αγόρια – τα πονηρά υποκρινόμενα καχύποπτα κορίτσια, τα επιθετικά αγόρια – τα ήσυχια και υπάκουα κορίτσια, τα έξυπνα αγόρια – τα μελετηρά κορίτσια, τα άτακτα τσαπατσούλικά αγόρια – τα επιμελή και τακτικά κορίτσια.¹⁸ Το απογοητευτικό συμπέρασμα αυτής της έρευνας είναι πως ενώ οι εκπαιδευτικοί εντοπίζουν το θέμα της ανισότητας το αποδίδουν σε ουσιοκρατικές αντιλήψεις περί του τι είναι άντρας, τι γυναίκα και πώς προκύπτει η καταπίεση των γυναικών. Παρ'όλο που αναγνωρίζουν δηλαδή τις στερεότυπες αντιλήψεις και προκαταλήψεις που ισχύουν στην ελληνική κοινωνία, αδυνατούν να κατανοήσουν τους μηχανισμούς στα πλαίσια των οποίων αυτές λειτουργούν εναντίον των γυναικών, με αποτέλεσμα να γίνονται και οι ίδιοι θύματά τους. Επιπρόσθετα ο τρόπος με τον οποίο απευθύνονται στο σύνολο της τάξης με τη χρήση της γλώσσας να καθιστά συνήθως «αόρατο» το θηλυκό γένος, είναι ακόμα ένας παράγοντας που αποδυναμώνει τη θηλυκή παρουσία: «Ποιος θέλει να έρθει στον πίνακα;», «Έχετε τελειώσει όλοι την άσκηση;» κλπ.

Ως προς τους εκπαιδευτικούς

Τάξεις: Η έμφυτη κατανομή των εκπαιδευτικών είναι επίσης γεγονός που επιβεβαιώνεται από την έρευνα των Σταυρίδου, Σοηομωνίδου και Σαχινίδου (1999) που ασχολήθηκαν με την κατανομή των δασκάλων στις τάξεις ανάλογα με το φύλο.¹⁹ Συγκεκριμένα, στο νομό Μαγνησίας που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, το 69% των γυναικών εκπαιδευτικών διδάσκουν στις μικρές τάξεις του Δημοτικού (Α', Β', Γ'), έναντι 20% των ανδρών εκπαιδευτικών. Αντίθετα στην Ε' και στην ΣΤ' διδάσκει το 63% των ανδρών, έναντι 16% των γυναικών. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε αποτελούνταν από 274 εκπαιδευτικούς, 151 γυναίκες και 123 άνδρες. Από

18. *Φύλο και σχολική πραγματικότητα*, σελ.43

19. Στο ίδιο, σελ. 62

αυτούς ένα μεγάλο ποσοστό εξέφρασε την άποψη ότι η διαφοροποίηση στην κατανομή ανδρών και γυναικών κατά τάξη οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η γυναίκα είναι πιο κοντά στα μικρά παιδιά λόγω της μητρικής της φύσης. Άλλες απόψεις ήταν ότι οι γυναίκες δε μπορούν να ανταποκριθούν στις μεγάλες τάξεις εξαιτίας άρτιων υποχρεώσεων και ότι ο άνδρας εκπαιδευτικός λαμβάνεται ως πρότυπο πατέρα-δασκάλου, με αποτέλεσμα να θεωρείται καταλληλότερος για τις μεγάλες τάξεις. Παρόλα αυτά όταν ρωτήθηκαν, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι διδάσκουν σε τάξη που επιθυμούσαν.

Η έρευνα αυτή, καθ' ότι αρκετά χρόνια πριν, αναδεικνύει τις έμφυτες ανισότητες και καταμερισμούς που ισχύουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αλλιώς κυρίως αναδεικνύει πόσο έλλειψη υπάρχει σε αντίστοιχες έρευνες ή σχετική ελληνική βιβλιογραφία. Σημειώνει δε, ότι οι έμφυτες ανισότητες είναι τόσο φυσικοποιημένες, που η πλειοψηφία των γυναικών δε νοιώθει καν την ανάγκη να τις ανατρέψει ή να διερωτηθεί για αυτές, γεγονός που τονίζει ακόμα περισσότερο την αναγκαιότητα για περαιτέρω έρευνα και προπαγάνδη γύρω από το έμφυτο ζήτημα.

Διοίκηση: Όσον αφορά στις/στους εκπαιδευτικούς και τις θέσεις τους στην εκπαιδευτική ιεραρχία, αυτή έρχεται σε αντίθεση με τη διαχρονικά υψηλή σε ποσοστά συμμετοχή των γυναικών στον συγκεκριμένο χώρο απασχόλησης (π.χ. οι γυναίκες εκπαιδευτικοί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελούν την πλειοψηφία, αλλιώς η εκπροσώπησή τους στα κέντρα λήψης εκπαιδευτικών και συνδικαλιστικών αποφάσεων είναι ιδιαίτερα χαμηλή) και τις θεσμικές ρυθμίσεις για την ισότητα των φύλων στην αγορά εργασίας.²⁰

Η Μαραγκουδάκη (1997) αναφέρει ότι σύμφωνα με τη Διεύθυνση Προσωπικού Πρωτοβάθμιας και

20. ΓΓΠΦ, σελ. 71

Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠΕΠΘ κατά το 1994-1995, δεν υπήρχε καμία γυναίκα Προϊσταμένη Διεύθυνσης και μόνο 2 Προϊστάμενες Γραφείων Εκπαίδευσης έναντι 137 ανδρών.²¹ Η ίδια (1997β, σελ. 262) σημειώνει μάλιστα πως «δεν πρόκειται για υποαντιπροσώπηση των γυναικών στις θέσεις αυτές, πρόκειται για αποκλεισμό.» Καθώς επίσης το ΥΠΕΠΘ δε διαθέτει συγκεντρωτικά στοιχεία για την κατανομή των εκπαιδευτικών σε σχολικές διοικητικές θέσεις με βάση το φύλο, παρατίθενται στοιχεία από την περιφέρεια Ηπείρου, όπου σε σύνολο 460 γυναικών και 926 ανδρών δασκάλων, μόνο 5 θέσεις Διευθυντών κατέχονται από γυναίκες, ενώ οι υπόλοιπες 106 από άνδρες. Από τις θέσεις Υποδιευθυντών/Υποδιευθυντριών οι 5 κατέχονται από γυναίκες και οι 14 από άνδρες.

Ο αποκλεισμός αυτός των γυναικών από τη Διοίκηση του σχολείου έχει συνέπειες και στο μαθητικό πληθυσμό, καθώς εκτός του ότι το σύνολο του σχολείου στερείται της ευκαιρίας να δοκιμάσει ένα διαφορετικό τρόπο και προσέγγιση διοίκησης, οι μαθητές και μαθήτριες δε συνηθίζουν να δέχονται τις γυναίκες σε θέσεις εξουσίας και ακόμα πιο συγκεκριμένα οι μαθήτριες δε διδάσκονται να επιδιώκουν και να διεκδικούν τέτοιου είδους θέσεις. Άρα το φαινόμενο αυτό συντηρεί και αναπαράγει τις παγιωμένες σχέσεις εξουσίας και ανισότητας ανάμεσα στα φύλα.

Σχετικά με τους λόγους που συνδέονται με τη μη συμμετοχή των γυναικών στις διοικητικές θέσεις, αυτές που υπερισχύουν ανάμεσα σε διάφορες μελέτες είναι οι αλληλοσυγκρουόμενες επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις της γυναίκας εκπαιδευτικού, που προκύπτουν από τον άνισο καταμερισμό των ρόλων στην οικογένεια (Μαραγκουδάκη 1997β, Χατζηπαναγιώτου 1997, Βουρτσάκη 1998). Επίσης ότι πολλές γυναίκες δεν

21. Φύλο και σχολική πραγματικότητα, σελ. 67

επιδιώκουν εργασιακή ανέλιξη, ότι οι διευθυντικές θέσεις θεωρούνται κατεξοχήν αντρικό επάγγελμα, ότι οι γυναίκες δεν ανταποκρίνονται στο πρότυπο του αφοσιωμένου επαγγελματία αφού η οικογένεια μπαίνει ως προτεραιότητα, ότι οι γυναίκες εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται περισσότερο για την διδασκαλία στην τάξη και την άμεση επαφή με τους μαθητές/μαθήτριες, παρά για τα διοικητικά καθήκοντα. Για την ελληνική περίπτωση η Μαραγκουδάκη σημειώνει τον κυβερνητικό παρεμβατισμό, που ελεγχχει τις δημόσιες υπηρεσίες άρα και την εκπαίδευση, και επηρεάζει την επιλογή των διευθυντών στα σχολεία. Επειδή δηλαδή οι γυναίκες εκπαιδευτικοί δεν είναι ιδιαίτερα κομματικοποιημένες είναι πιο δύσκολο να επιλεγούν σε διοικητικές θέσεις.

Συνδικαλιστικά όργανα: Το γεγονός ότι οι γυναίκες δεν είναι ιδιαίτερα κομματικοποιημένες δεν έγκειται σε κάποια ουσιοκρατική αιτία περί διαφοράς ανδρών, γυναικών. Και αυτό το επίπεδο εμπίπτει στο σχήμα ότι τα συνδικαλιστικά όργανα, το πώς νοείται η παρουσία ενός ατόμου μέσα σε αυτά, τι συμπεριφορές εμπνέουν κύρος, πώς γίνονται οι διαδικασίες, ποιος μιλάει σε αυτές, πώς και πόσο, κατέχονται για άλλη μια φορά από τις ανδρικές επιτελήσεις και συμπεριφορές. Μελέτες για το θέμα αυτό έχουν βρεθεί μόνο από τη Ρόδη(1997), τη Σιάνου(1997) και τη Ξεφτέρη και τον Γκλιαρνετατζή(1998), που επισημαίνουν ότι οι γυναίκες εκπαιδευτικοί υπο-αντιπροσωπεύονται στα συνδικαλιστικά όργανα.²²

Όλα τα παραπάνω σημεία, αναδεικνύουν πως το έμφυλο ζήτημα αγγίζει ένα πολύ ευρύτερο φάσμα πεδίων, μηχανισμών και θεσμών από αυτό της σχολικής κοινότητας. Οι ρόλοι στην οικογένεια, η οικιακή απλήρωτη εργασία, ο κατά φύλο καταμερισμός της εργασίας, τα κέντρα διοίκησης, ο δημόσιος χώρος, οι αναπαραστάσεις είναι σημεία που βρίσκονται όλα μέσα στη σχολική πραγματικότητα και την κοινότητα

22. Φύλο και σχολική πραγματικότητα, σελ. 74

που εμπλέκει στη λειτουργία της. Σε συνδιασμό λοιπόν με το πώς αυτά αναλύθηκαν και στο πρώτο και σε αυτό το κεφάλαιο είμαστε αντίθετες με τη διάχυτη αντίληψη πως τα κορίτσια απολαμβάνουν ίσες ευκαιρίες με τα αγόρια η ότι υπάρχει ισόρροπη συμμετοχή των φύλων στην εκπαίδευση.

Σαφώς, η ισότητα, όπως και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα είναι ένα ζήτημα με το οποίο έχουν καταπιαστεί θεσμικά όργανα και ΜΚΟ. Όπως επίσης έχει υπάρξει ενασχόληση με τη μεταρρύθμιση της σχολικής εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Ελλάδα από εκπαιδευτικούς, αρχιτέκτονες, θεωρητικούς κλπ. Η έρευνά μας πραγματοποιήθηκε και προς τις δύο αυτές κατευθύνσεις, εφόσον το εγχείρημά μας είναι ένας συγκερασμός των δύο αυτών προσπαθειών, αφορά δηλαδή την ένταξη μιας φεμινιστικής κριτικής στην εκπαίδευση συνδυάζοντας το παιδοκεντρικό μοντέλο μάθησης.

Foucault και Bourdieu για σχολικά περιβάλλοντα

Ξεκινώντας από την έννοια του παιδοκεντρικού μοντέλου, εντοπίζουμε ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις στα έργα των Foucault και Bourdieu αναφορικά με την επίδραση του σχολικού περιβάλλοντος στην αναπτυξιακή διαδικασία των παιδιών. Σύμφωνα με τον Bourdieu η τυπική ισότητα που επιβάλλει το σχολείο είναι η πιο σκληρή μορφή ανισότητας, γιατί επιχειρεί να αντιμετωπίσει καθολικά και επί ίσοις όροις μαθητές με άνιση πνευματική κληρονομιά: κοιλάζοντας ή επιβραβεύοντας σχολικά επιτεύγματα, αναγνωρίζοντας ή παραβλέποντας υποχρεώσεις και δικαιώματα. Με τα περιεχόμενα και τις πρακτικές του, νομιμοποιεί, καθιερώνει και αναπαράγει την κοινωνική ανισότητα, η οποία μέσω της κοινωνικής της λειτουργίας μεταμφιέζεται σε εκπαιδευτική. Κάποιες, δε, από τις προτάσεις του περιλάμβαναν

τον πλουραλισμό των κατευθύνσεων στις σχολικές δραστηριότητες, την αξιολόγηση με μια συμβουλευτική σκοπιά και όχι τιμητική και την συνεργασία εκπαιδευτικών με μαθητές/μαθητές βάσει κοινών στόχων και έργων στη σχολική κοινότητα με σκοπό την ουσιαστική ενίσχυση του ομαδικού πνεύματος.

Ο Μισέλ Φουκώ, που όπως γνωρίζουμε ασχολήθηκε με την Εξουσία και τα συστήματα παραγωγής της όπως και την συνεισφορά του Λόγου σε αυτά, κάνει κάποιες αναφορές στην εκπαίδευση στο έργο του «Επιτήρηση και Τιμωρία». Σύμφωνα με το Φουκώ ο κανονικοποιητικός Λόγος (discourse) του σχολείου, διαποτίζει τις σχέσεις εξουσίας που κυκλοφορούν και εφαρμόζονται εντός του. Στο σχολείο ο κανονικοποιητικός Λόγος διαποτίζει τις σχέσεις πειθαρχικής εξουσίας που διαμορφώνουν το υποκείμενο μέσα από πρακτικές οι οποίες αρθρώνονται σε πολλαπλά σημεία ως:

- σύστημα διαφοροποιήσεων που αφήνει χώρο για δράση πάνω στη δράση των άλλων (διαφορές καταστατικής θέσης εκπαιδευτικών, γλωσσικές ή πολιτισμικές διαφορές μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών)
- τύπος αντικειμενικών σκοπών που επιδιώκουν άλλοι με τη δράση τους πάνω στη δράση άλλων (εμπέδωση αυθεντίας/εξουσίας: εκπαιδευτικού σε μαθητή, εκπαιδευτικού σε εκπαιδευτικό)
- τεχνολογίες εξουσίας (εξετάσεις, επιτήρηση και έλεγχος εκπαιδευτικού με ποικίλα αποτελέσματα που άπτονται της ομιλίας, της διευθέτησης σωματικών κινήσεων, της στάσης και της στοίχισης κ.ά.)
- μορφές θεσμοποίησης (το σχολείο ως κλειστή δομή που αναπαράγει, διαιωνίζει συντηρητικές παιδαγωγικές και πρακτικές)
- βαθμοί εξορθολογισμού λόγω της ενεργοποίησης των σχέσεων εξουσίας (παράγονται αντιστάσεις μαθητών/εκπαιδευτικών που συνεπάγονται εκηλεπύνσεις, επεξεργασίες μετασχηματισμούς, αναδιοργανώσεις των πειθαρχικών πρακτικών) (Φουκώ, 1991)

Μέσω αυτής της ανάλυσης αντιλαμβανόμαστε ότι ο Λόγος που παράγεται στην σχολική βαθμίδα

είναι πολύ σημαντικός, και η ευθύνη ανατροπής του αντιστοιχεί κυρίως σε εκπαιδευτικούς λόγω της θέσης που κατέχουν απέναντι στους/στις μαθητές/τριες. Οι προτάσεις του Φουκώ περιλαμβάνουν από μεριάς του εκπαιδευτικού τον εξορθολογισμό των σχέσεων εξουσίας κάτω από πίεση των αντιστάσεων των μαθητών με αποτέλεσμα να προκαλούνται μετασχηματισμοί όπως και τοποθέτηση νέων σκοπών. Ο/η μαθητής/τρια μπορεί να κατανοήσει τον κανονικοποιητικό λόγο του σχολείου μέσα από την καθοριστική παρέμβαση του εκπαιδευτικού που ως ειδικός διανοούμενος κατονομάζει, κρίνει, υποδεικνύει, εφαρμόζει, ασκεί πίεση στο δίκτυο της θεσμικής ενημέρωσης και δίνει έναν αγώνα που μετατρέπει σε συνειδητό ένα στόχο του που μέχρι τότε ήταν μη ειπωμένος, κρυμμένος, απωθημένος, ασυνείδητος για τους μαθητές. Ο εκπαιδευτικός ως ειδικός διανοούμενος προσφέρει τη δυνατότητα στον μαθητή να αντιπαλέψει τον πειθαρχικό λόγο και να αντισταθεί, να μιλήσει και να δράσει.

Η παραπάνω ανάληψη μας έδωσε τα θεωρητικά εργαλεία και την αφορμή να επιδιώξουμε την ανατροπή αυτού του συστήματος κάθετης οργάνωσης και ιεραρχίας ανάμεσα στη δυναμική σχέση εκπαιδευτικός- μαθητής/τρια.

Το παιδοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης

Η μοντεσσαριανή εκπαίδευση είναι ένας τύπος μαθησιακής διαδικασίας με άξονα την παιδική υποκειμενικότητα και θεσπίστηκε από την Μαρία Μοντεσσόρι το 1907.²³ Πλέον θεωρείται ακόμη εναλλακτικός τύπος εκπαίδευσης, ενώ στην Ελλάδα λειτουργεί σε ιδιωτικά ιδρύματα. Οι επιδιώξεις και οι στόχοι ενός μοντεσσαριανού σχολείου βασίζονται στην ανθρωπολογία.

Ο πιο σημαντικός στόχος της εκπαίδευσης είναι

23. Το μοντεσσαριανό σύστημα εκπαίδευσης σήμερα και αύριο: προβλήματα και προοπτικές. Πρακτικά πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή, Αθήνα, 2013

η αυτονομία των παιδιών που σημαίνει να γίνουν ανεξάρτητα από τους ενήλικες, κάτι που βασίζεται στη βαθιά εμπιστοσύνη στο δυναμικό του παιδιού. Κάποιες από τις βασικότερες αξίες της μοντεσοριανής εκπαίδευσης είναι η επικέντρωση στην προσωπικότητα του παιδιού, η ελευθερία επιλογής θέματος ενασχόλησης από τα παιδιά, ο προσανατολισμός στο αισθησιακό υλικό και στο περιβάλλον μάθησης και η παρουσίαση υλικού με την πρόθεση να προωθηθεί η ανακάλυψη και διερεύνηση. Τα ουσιαστικά στοιχεία που πρέπει να χαρακτηρίζουν τα σχολεία αυτά είναι: μεικτές ηλικιακές τάξεις, συνήθως με παιδιά από δύομιση έως εννέα ετών, η επιλογή δραστηριοτήτων από τους ίδιους τους μαθητές, από μία γκάμα προκαθορισμένων επιλογών, και το εποικοδομητικό ή «εξερευνητικό» μοντέλο, στο οποίο οι μαθητές μαθαίνουν την έννοια της εργασίας μέσω υλικών και όχι μέσω απευθείας καθοδήγησης. Το Παιδαγωγικό Σύστημα Μοντεσσόρι σήμερα εφαρμόζεται κυρίως στην προσχολική αγωγή και ανήκει ολοκληρωτικά στον ιδιωτικό τομέα εκπαίδευσης.

Στην Ελλάδα σημαντικές προτάσεις για μια πιο «δημοκρατική εκπαίδευση πρότεινε ο Θεόφραστος Γέρου (1974) ως παιδαγωγός τις οποίες βάσισε στο έργο του Paulo Freire, καθηγητή και φιλόσοφο από την Βραζιλία. Ο Γέρου άσκησε ουσιαστική κριτική στην ελληνική εκπαιδευτική διαδικασία. Ο τρόπος προσφοράς της γνώσης που κυριαρχεί στην ελληνική εκπαίδευση μπορεί, σύμφωνα με τον Γέρου, να αποδοθεί με την έννοια της αποταμιευτικής παιδείας την οποία χρησιμοποιεί ένας «διακεκριμένος παιδαγωγός που η πείρα του προέρχεται από την κατάσταση της παιδείας στις χώρες της Λατινικής Αμερικής». Ο εκπαιδευτικός κάνει καταθέσεις στο ταμειούχο που είναι οι μαθητές, οι μαθητές δέχονται και αποθηκεύουν τις καταθέσεις, τις αποστηθίζουν και τις επαναλαμβάνουν. Ο εκπαιδευτικός μαθαίνει κάτι και το εκθέτει στους μαθητές του, οι ίδιοι από μόνοι τους δεν μαθαίνουν τίποτε, γιατί αυτό που άκουσαν είναι περιουσία του εκπαιδευτικού. Αργότερα, ο Γέρου μετέφρασε το «Η Παιδαγωγική του Καταπιεζόμενου» (έργο του Freire) καθώς θεωρούσε πως η πλούσια παιδαγωγική σκέψη του

Freire θα βοηθήσει στη διεύρυνση του ελληνικού παιδαγωγικού ορίζοντα. Σύμφωνα με αυτόν το παιδαγωγικό σύστημα του Freire, οι ιδέες του και η πράξη που προτείνει μπορούν να βοηθήσουν παντού «όπου οι οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες δημιουργούν τέτοιες συνθήκες, που ο λαός χάνει τη φωνή του».

Ουσιαστικά υπήρξαν και οι δύο εκφραστές της Απελευθερωτικής Κριτικής Παιδαγωγικής, μια σχολική δηλαδή παιδαγωγικής σκέψης και εκπαιδευτικής πράξης που επιδιώκει να αναπτύξει τον κριτικό και ενεργό πολίτη και μέσω αυτού να επιτευχθούν κοινωνικές αλλαγές. Η κριτική παιδαγωγική αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της επανεξέτασης των σχέσεων εξουσίας που προκάλεσαν κυρίως τα κινήματα κοινωνικού ακτιβισμού και απελευθέρωσης των γυναικών. Αναφερόταν στη σημασία της αλληλεγγύης της σχολικής δομής αλλά και στις μεθόδους που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να καταπνίγει η κοινωνική αδικία.

Θεματική εβδομάδα

colour youth, πολύχρωμο σχολείο και διεκδικήσεις

Στο πλαίσιο της διεκδίκησης της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας σε θεσμικά πλαίσια – τα τελευταία χρόνια έχει ενταχθεί και η εισαγωγή λόγου, κυρίως ενημερωτικού στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οργανώσεις όπως το Πολύχρωμο Σχολείο έχουν εμφανιστεί με βασική στόχευση την ενημέρωση και την εξάθλιψη των διακρίσεων με βάση την σεξουαλική ταυτότητα ή /και την ταυτότητα φύλου.

Ορισμένες από τις προτάσεις τους για άμεσους στόχους της εκπαίδευσης προσανατολίζονται στην διαμόρφωση, προσαρμογή και ενημέρωση του νομικού και εκπαιδευτικού θεσμικού πλαισίου όπως και την επικοινωνία, ενημέρωση και δικτύωση με εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς. Προτείνουν επίσης τη διαμόρφωση οδηγών για ευαισθητοποίηση και

ενημέρωση των εμπλεκόμενων μερών (δηλαδή εκπαιδευτικοί, γονείς, θρησκευτικοί σύμβουλοι κλπ) Ακόμη θέτουν σαν στόχο την πραγματοποίηση επιμορφωτικών Ημερίδων, Συνεδρίων και Σεμιναριακών Κύκλων για ενημέρωση και ενδυνάμωση εμπλεκόμενων καθώς και τη Διαμόρφωση βάσης υλικού (ιστοσελίδα και booklets) και δικτύου εκπαιδευτικών για εκπαιδευτικές δράσεις στις σχολικές μονάδες.

Παράλληλα ήδη υπάρχουν οργανώσεις όπως η Colour Youth, έχουν απαιτήσει συγκεκριμένα από το Υπουργείο Παιδείας την εισαγωγή σχολικού μαθήματος για την σεξουαλική αγωγή, τις διάφορες σεξουαλικότητες και την ταυτότητα φύλου, με ορθή και αμερόληπτη γνώση. Το εν λόγω μάθημα προτείνεται να διδαχθεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ανεξαρτήτως ειδικότητας, όλοι οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί να έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση παραπέμποντας στα υποχρεωτικά μαθήματα σεξουαλικής αγωγής της Γερμανίας. Ακόμα πιο συγκεκριμένες προτάσεις έχουν τεθεί αναφορικά με την προσθήκη συγκεκριμένου ειδικού στόχου, σχετικού με τα LGBTQI+ δικαιώματα και την θέση των LGBTQI+ ατόμων στην κοινωνία στο πλαίσιο των μαθημάτων Κοινωνική και Πολιτική αγωγή Ε' και Στ' Δημοτικού, της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γυμνασίου/ Λυκείου, και της Κοινωνιολογίας Λυκείου. Επιπλέον αιτούνται να υπάρχει η δυνατότητα για δημιουργία μαθητικών ή φοιτητικών LGBTQI+ ομάδων, καθώς και συνεργασία με ήδη υπάρχουσες ομάδες και οργανώσεις σχετικές με την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο ενδοσχολικό και ενδοπανεπιστημιακό περιβάλλον. Ακόμη απαιτούν την δημιουργία σαφούς πολιτικής και κατευθυντήριων γραμμών ενάντια σε περιστατικά ενδοσχολικής και ενδοπανεπιστημιακής βίας κάθε μορφής, με έμφαση στην ομοφοβική και τρανσφοβική βία.²⁴

24. <http://www.colouryouth.gr/agenda/education/>

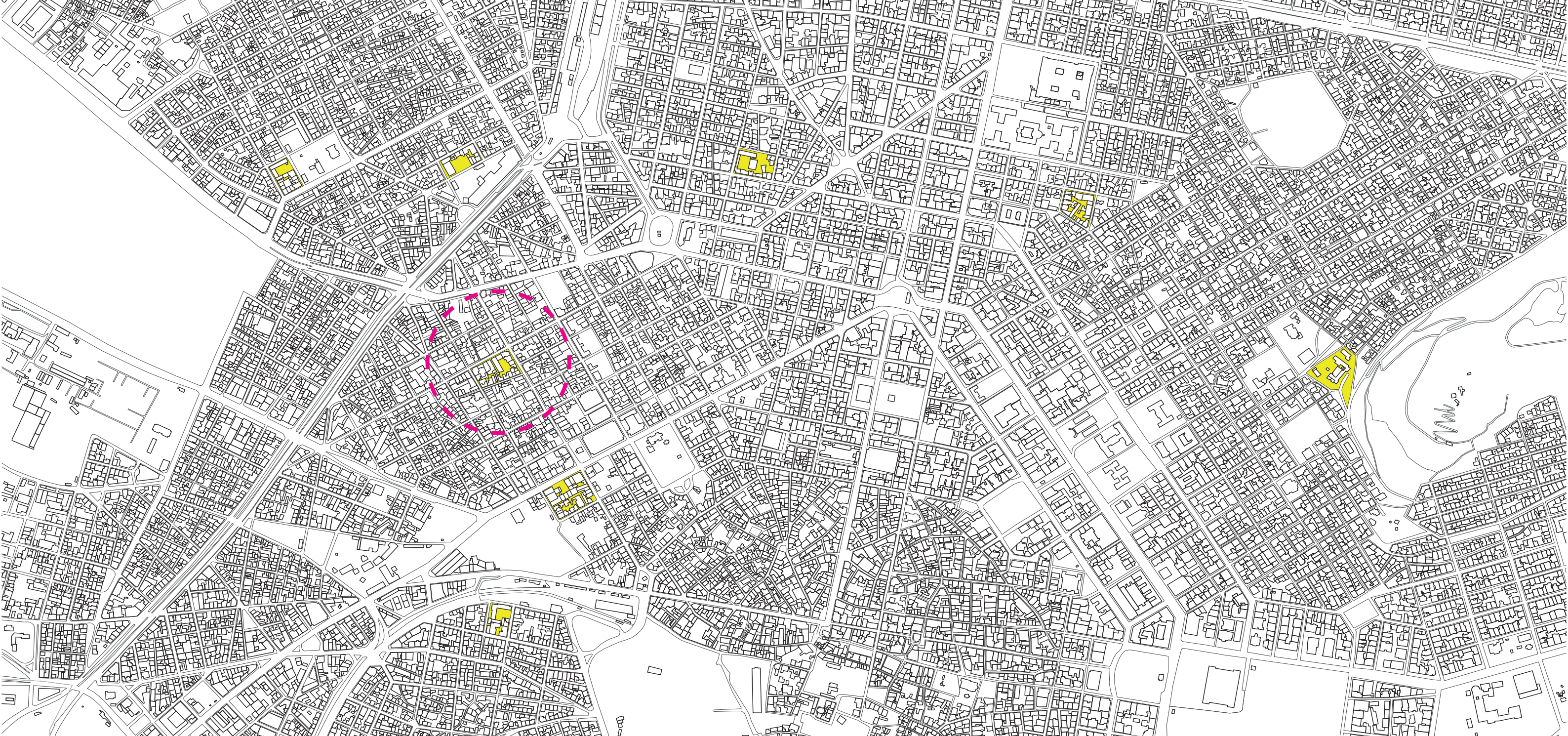
Από τις προτάσεις αυτές, δυστυχώς, δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια, ενώ τη σχολική χρονιά 2016-2017 πραγματοποιήθηκε μια θεματική εβδομάδα στα Γυμνάσια της χώρας με τίτλο «Σώμα και Ταυτότητα» στις ώρες του σχολικού ωραρίου από τους εκπαιδευτικούς του εκάστοτε σχολείου όπου περιλάμβανε ενημερωτικές δράσεις και δραστηριότητες στους εξής βασικούς άξονες: «Διατροφή και ποιότητα ζωής», «Πρόληψη εθισμού και εξαρτήσεων» και «Έμφυλες ταυτότητες».

Στην θεματική των έμφυλων ταυτοτήτων περιλαμβάνονταν ενδιαφέρουσες θεματικές αναφορικά με την ταυτότητα φύλου, την εργασιακή ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενδοοικογενειακή- έμφυλη βία, ενώ στην ευχέρεια του κάθε σχολείου δόθηκε η πραγματοποίηση όρων ή κάποιων από τις θεματικές.

Δυστυχώς εκτός από την θύελλα αντιδράσεων από εκπαιδευτικούς και συλλόγους γονέων, υπήρξε και η ολική άρνηση της πραγματοποίησης της εβδομάδας είτε η πιο διακριτική άρνηση πραγματοποίησης της θεματικής «Σώμα και Ταυτότητα».

Το εγχείρημα αυτό και ο βαθμός επιτυχίας του μας έστρεψε σε μια κατεύθυνση όπου η ενταξη του προγραμματικού μας στην ήδη υπάρχουσα σχολική διαδικασία προσπαθήσαμε να έχει έναν πιο μόνιμο και διεισδυτικό χαρακτήρα στην σχολική διαδικασία. Αυτό επιτυγχάνεται με την προσθήκη υποχρεωτικών εργαστηρίων κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ανά τακτά χρονικά διαστήματα ώστε να συνδέσουμε τη θεωρία με την πρακτική και έτσι με την ουσιαστική αφομοίωσή της.

περιοχή μελέτης:
Μεταξουργείο

- εμπορικά καταστήματα/αποθήκες
- κτίρια σχολικής εκπαίδευσης
- κατοικία
- εσπατόρια/μπαρ, αναψυχή
- γραφεία
- χτίζονται τώρα
- κενά

Αρχικά η προσοχή μας προσανατολίστηκε σε δημόσια σχολεία του κέντρου της Αθήνας, καθώς στοχεύαμε σε ένα παράδειγμα που θα μπορούσε να αφορά παράλληλα και οποιοδήποτε άλλο δημοτικό σχολείο. Ταυτόχρονα, η περιοχή του Μεταξουργείου μας κέντρισε το ενδιαφέρον καθώς αποτελεί μια περίπτωση αθηναϊκής περιοχής που τα τελευταία χρόνια έχει υποστεί αστικό εξευγενισμό (αλλιώς gentrification).

Μιλώντας για gentrification εννοούμε την αστική ανάπτυξη (ανακαινίσεις και αναπλάσεις κτηρίων) που έρχονται να ανακαινίσουν το αστικό περιβάλλον ώστε να αναπλάσει η ίδια του η εικόνα με βάση τα διεθνή πρότυπα. «Μέσα από την αστική ανάπτυξη και άλλες διαδικασίες όπως το μάρκετινγκ του τόπου και το image making, που στόχο έχουν την παραγωγή εμπορευματοποιημένων χώρων αναψυχής, τα κυβερνητικά και τα επιχειρηματικά συμφέροντα επιδιώκουν να προσελκύσουν νέες εμπορικές επενδύσεις στην πόλη και πιο συγκεκριμένα στο κέντρο της, να συγκεντρώσουν το ενδιαφέρον των τουριστών και να πυροδοτήσουν την ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας».²⁵ Μια αναγκαία συνθήκη της διαδικασίας αυτής είναι ο εκτοπισμός του ντόπιου πληθυσμού και ιδιαίτερα των κατώτερων ταξικά στρωμάτων, απέναντι σε μια νέα μεσαία τάξη καθώς και η αλλοίωση χρήσεων γης που πολλές φορές είναι ασύμβατες με τον χαρακτήρα της περιοχής.

Οι επιπτώσεις αυτές είναι ήδη ορατές στο Μεταξουργείο καθώς ορισμένα και περισσότερα κτίσματα μετατρέπονται σε χώρους αναψυχής και τέχνης ενώ παράλληλα είναι μια περιοχή όπου ο ντόπιος πληθυσμός της αποτελείται κυρίως από οικογένειες εργατών ελλήνων και μεταναστών και

25. Παπασπύρου Β., *Μετασχηματισμοί- σχεδιασμοί κεντρικών περιοχών- το παράδειγμα του Μεταξουργείου*, Σχολή Αρχιτεκτόνων μηχανικών ΕΜΠ, 2007-2008, σελ 20

ηλικιωμένους.²⁶ Όσο για την εκπαίδευση η Γεωργία Αλεξανδρή στη διδακτορική της έρευνα με βάση το gentrification και τη νέα εισροή κατοίκων στο Μεταξουργείο αναφέρει πως οι νέοι κάτοικοι της περιοχής στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολεία εκτός της περιοχής ενώ το τοπικό δημοτικό σχολείο το θεωρούν κατώτερου επιπέδου και το χαρακτηρίζουν ως φυλακή.²⁷ Οι παλιότεροι κάτοικοι απ'την άγλη μεριά, είναι αρκετά ικανοποιημένοι από αυτό και το διδακτικό προσωπικό του.

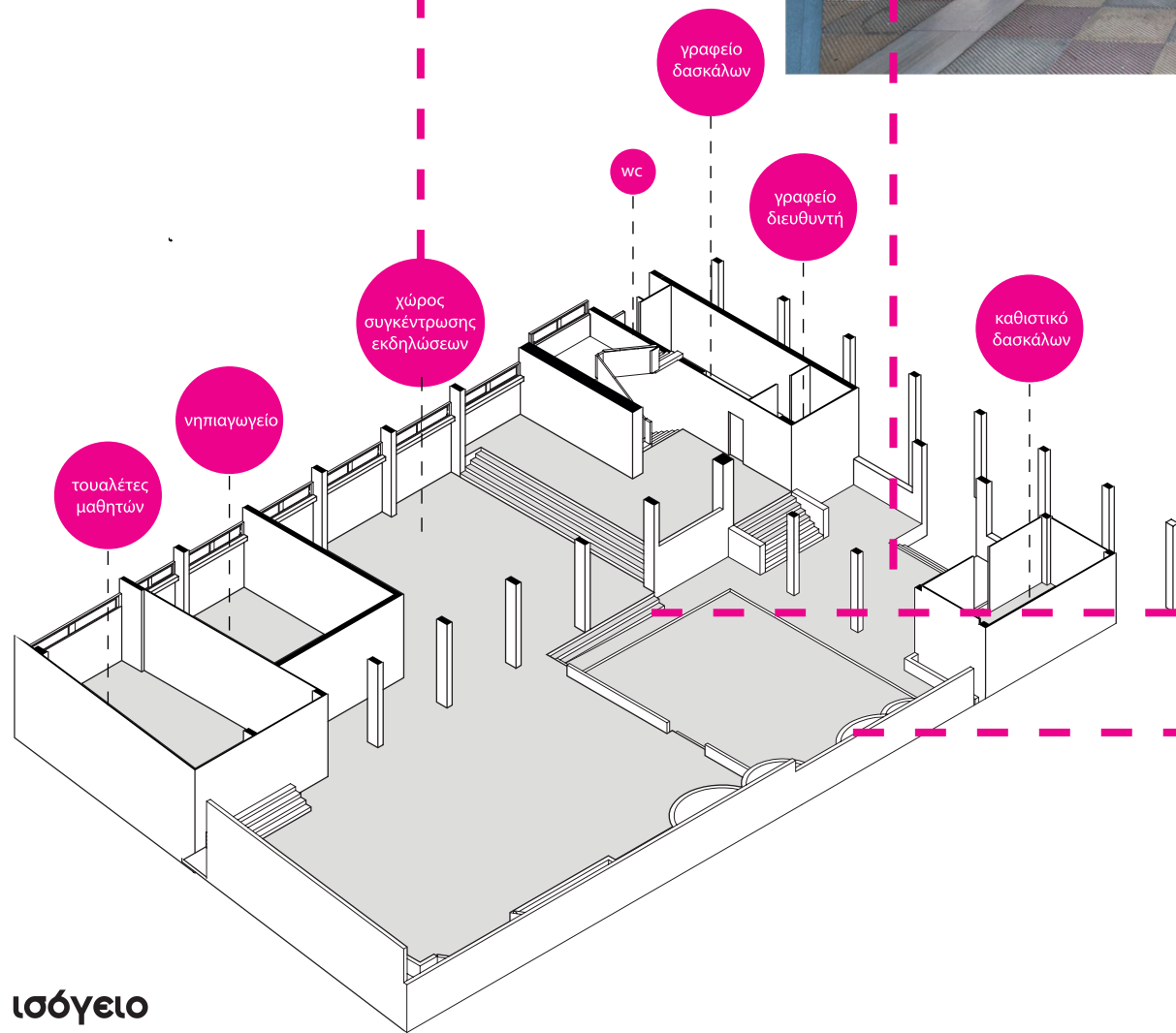
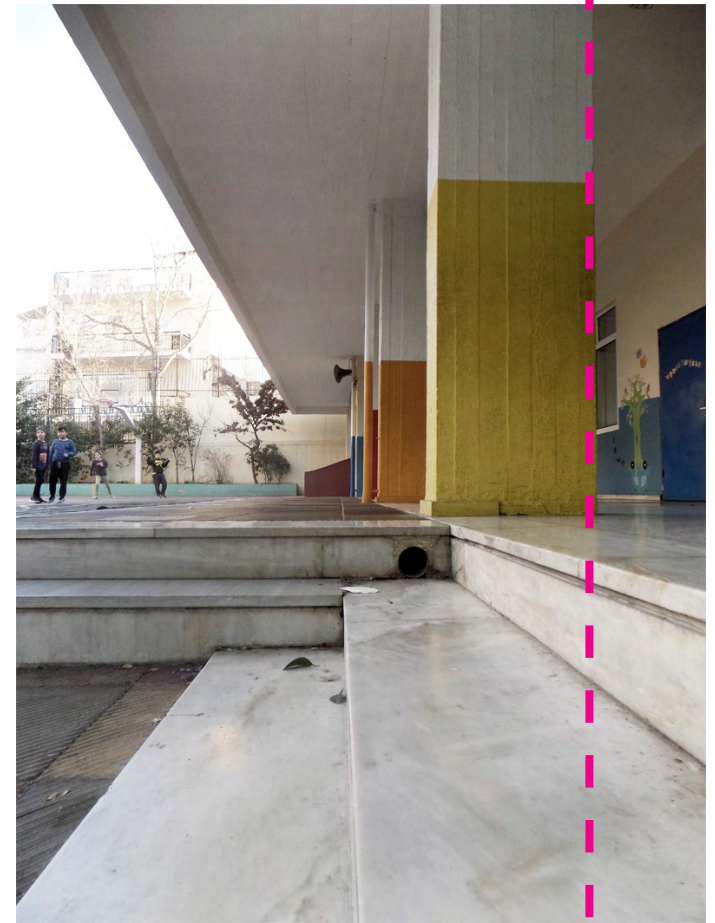
Ο λόγος που επιλέξαμε το συγκεκριμένο σχολείο εκτός των άλλων είναι η ιδιαιτερότητα της σύνθεσης των μαθητών του καθώς αποτελείται κατά 55% από παιδιά μεταναστ(ρι)ών και στο υπόλοιπο ποσοστό εκτός από παιδιά Ελλήνων, συμπεριλαμβάνονται παιδιά Ρομά και καταγόμενα από την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Ο παράγοντας της πολυεθνικότητας μας ενδιαφέρει καθώς προσεγγίζουμε το ζήτημα του φύλου και της εκπαίδευσης από μια διαθεματική σκοπιά.

26. Αλεξανδρή Γ., *Χωρικές και κοινωνικές μεταβολές στο κέντρο της Αθήνας, η περίπτωση του Μεταξουργείου*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Τμήμα Γεωγραφίας, Αθήνα 2013, σελ 157

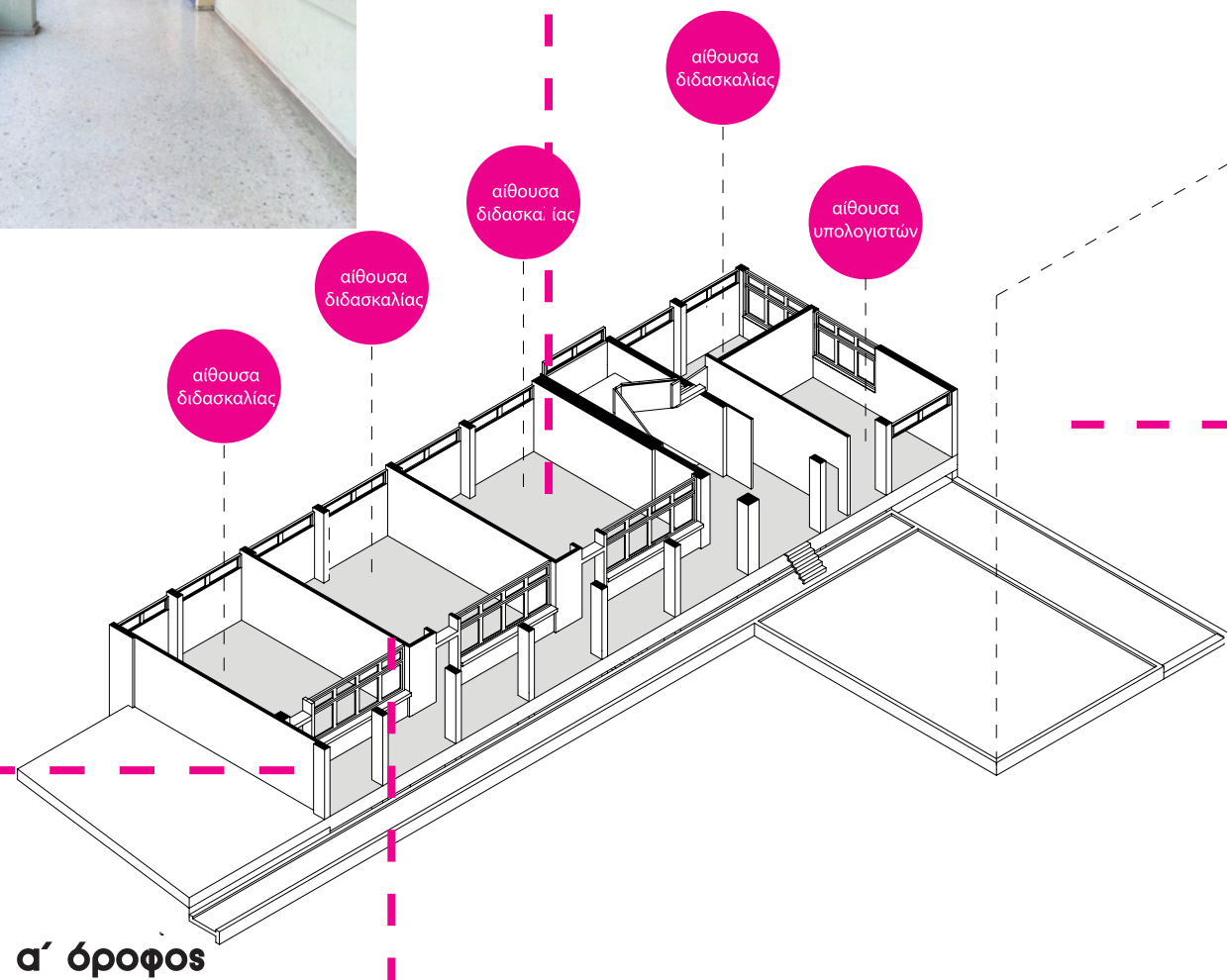
27. Στο ίδιο, σελ. 366

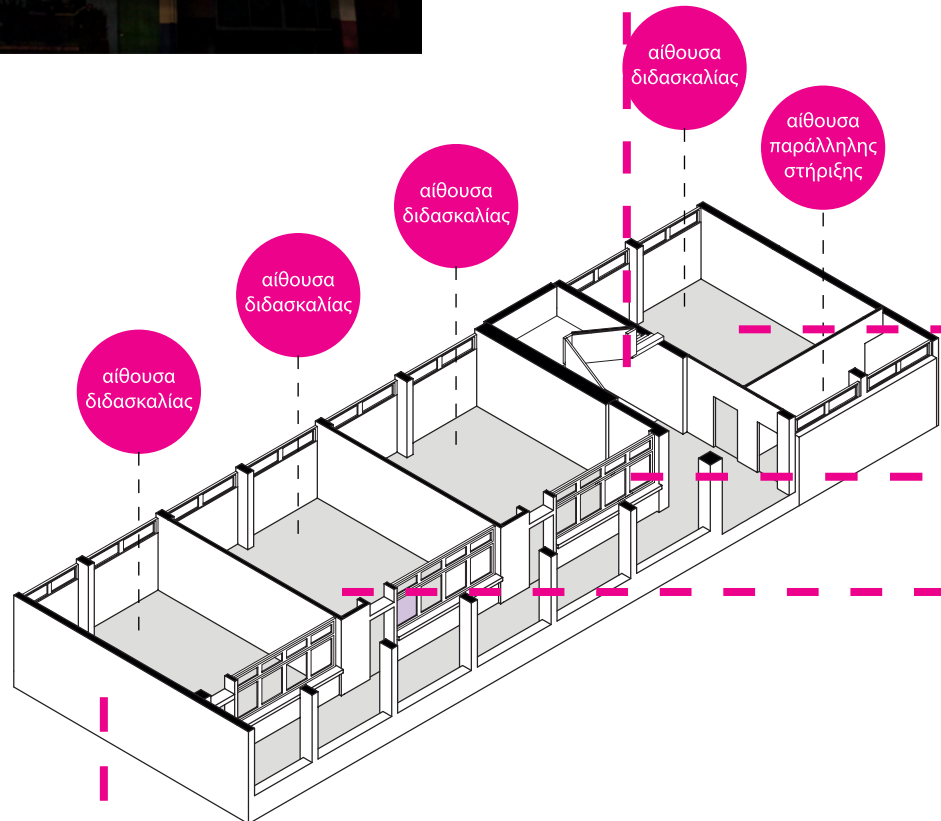
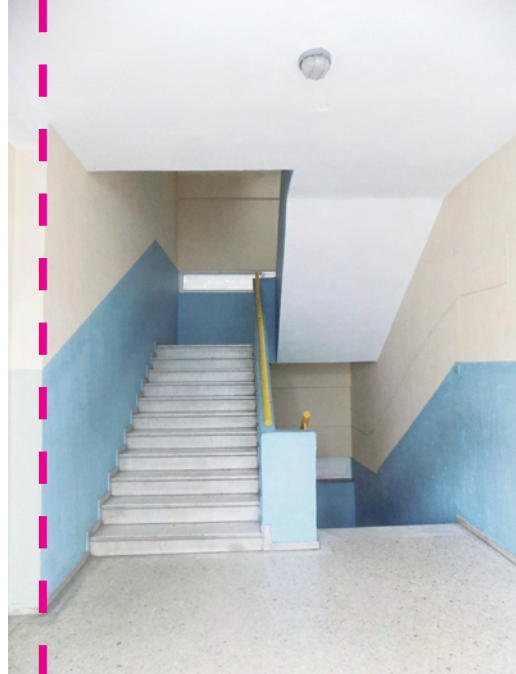
**64ο Δημοτικό και
Νηπιαγωγείο
Μεταξουργείου**

σχεδιαστικές προτάσεις

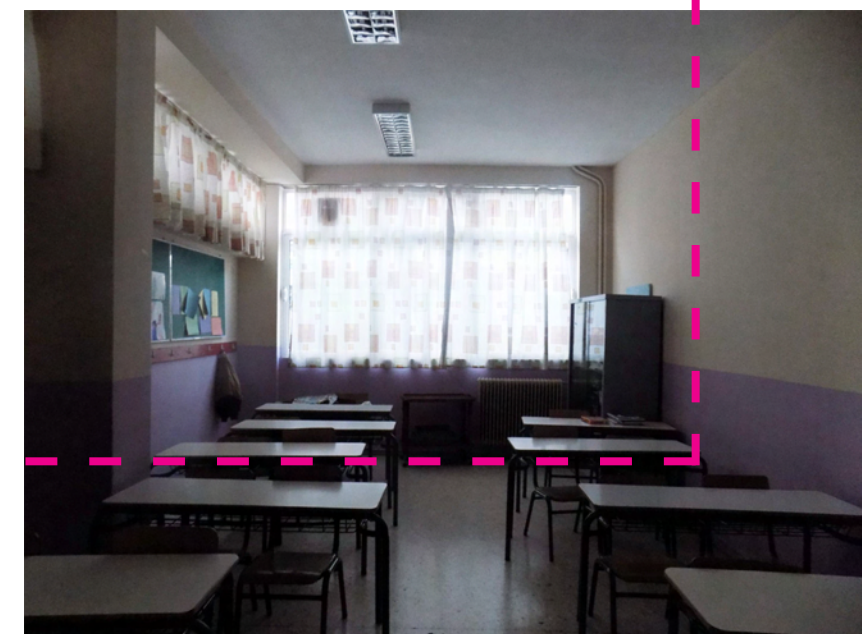

ισόγειο

β' όροφος

13. Κυλικείο – Αίθουσα Ψυχαγωγίας	1	20	20	Διαθέτει ικανοποιητικές θέσεις εξυπηρέτησης με στέγαστρο -Στα παράθυρα τοποθετούνται σιδερέιες ασφαλείας -Στα παράθυρα του Δωμ. Εξυπ. - Παρασ. Τοποθετείται πλέγμα προστασίας από τα έντομα. -Οι εξώθυρες του Δωμ. Εξυπ. - Παρασ. διαθέτουν μηχανισμού αυτόματης επανασφ. α) Το κυλικείο διαθέτει θυρίδες εξυπηρέτησης προς την αίθουσα ψυχαγωγίας και το στέγαστρο. β) Το εμβαδόν της αίθουσας ψυχαγωγίας είναι ανάλογο με το μέγεθος του σχολείου γ) Η Αποθήκη / Αποδυτήρια συγκοινωνεί άμεσα με το δωμάτιο παρασκευής και εξυπηρέτησης	<ul style="list-style-type: none"> Φωτισμός 30 Lux με διαθλαστήρα από πολυαθρακικό υλικό Μετρητής ΑΗΚ Τοπικός πίνακας διανομής Σημείο τηλεφώνου Παροχή ταχυθερμαντήρα Αυτόματο σύστημα πυρανίχνευσης Σύστημα ανίχνευσης διαρροής υγρασιού Σύστημα ασφαλείας (Burglar alarm) Εγκατάσταση αποχέτευσης Παροχές κρύου – ζεστού – πόσιμου νερού Εξαεριστήρας γυαλιού / τοίχου Παροχή υγρασιού Πυροσβεστήρες αερίου 	<p>α) Πάγκος με διπλό νεροχύτη</p> <ul style="list-style-type: none"> Πάγκος εξυπηρέτησης 1 νιπτήρας 2 Ψυγεία 1 Ηλεκτρική εστία <p>γ) Ράφια</p> <ul style="list-style-type: none"> Κρεμάστρες
14. Γενική Αποθήκη	1	30	30	Χωροθετείται στο ισόγειο κοντά στους χώρους πρασίνου		

73

15. Αποθήκη κήπου	1	10	10	Χωροθετείται στο ισόγειο κοντά στους χώρους πρασίνου		
16. Αποχωρητήρια						
α) Αποχωρητήρια προσωπικού						
<ul style="list-style-type: none"> Ανδρών Γυναικών 		10 10	10 10	Δύο αποχωρητήρια χωροθετούνται στη πτέρυγα Διοίκησης και τα άλλα δύο αλλού	<ul style="list-style-type: none"> Φωτισμός εκτάκτου ανάγκης Εγκατάσταση αποχέτευσης Οι βρύσες των νιπτήρων τοποθετούνται στον τοίχο Παροχή κρύου νερού Παροχή ζεστού – κρύου νερού (στο αποχωρητήριο ατόμων με κινητικά προβλήματα. 	<p>α) Ανδρών</p> <ul style="list-style-type: none"> 2 λεκάνες αποχωρητηρίου 2 ουρητήρια 2 νιπτήρες <p>Γυναικών</p> <ul style="list-style-type: none"> 2 λεκάνες αποχωρητηρίου 2 νιπτήρες
β) Αποχωρητήρια						
<ul style="list-style-type: none"> Μαθητών Μαθητριών 		30 30	30 30	Χωροθετούνται στο ισόγειο εκτός από δύο αποχωρητήρια μαθητών και δύο μαθητριών στον όροφο	<p>β) Μαθητών</p> <ul style="list-style-type: none"> 6 λεκάνες αποχωρητηρίου 6 ουρητήρια αγοριών 6 νιπτήρες (κρύο νερό) <p>Μαθητριών</p> <ul style="list-style-type: none"> 8 λεκάνες αποχωρητηρίου Κοριτσιών 6 νιπτήρες (κρύο νερό) 	
γ) Αποχωρητήριο για άτομα με κινητικά προβλήματα	1	5	5	Διαθέτει ράμπα πρόσβασης. Αντικαθιστά 1 αποχωρητήριο προσωπικού		<p>γ) Άτομα με κινητικά προβλήματα</p> <ul style="list-style-type: none"> Διαθέτει ειδικό εξοπλισμό λεκάνης αποχωρητηρίου και νιπτήρα και ειδικές χειρολαβές.

74

ΚΑ/ΑΜ/ Κείμενα Πρότυπων ΙΑΝ 2011 / Πρότυπα Δημοτικού ΙΑΝ 2011

δ) Ανελκυστήρες				δ) Χωροθετούνται σε ανοικτούς καλυμμένους διαδρόμους Διαθέτουν σύστημα χρήσης και τηλεφώνου		
21. Υπαιθριος χώρος συγκέντρωσης και εκδηλώσεων			400	Χωροθετείται στο κέντρο του σχολείου. Χρησιμοποιείται για τις συγκεντρώσεις του σχολείου για εκδηλώσεις ή και γιορτές. Πλακόστρωτος.	<ul style="list-style-type: none"> Φωτισμός ασφαλείας / εκδηλώσεων (προβολείς Metal Halide) Φωτισμός να ελέγχεται από σύστημα I - BUS Μεγαφωνική εγκατάσταση (πρόνοια) Ομβρία ύδατα 	
22. Υπαιθρια αθλητική υποδομή				Χωροθετούνται κατά το δυνατό σε μία ενότητα και μακριά από τις αίθουσες διδασκαλίας		
α) Πολυδύναμο γήπεδο αθλοπαιδιών	1			α) Επιστρώνεται με ασφαλτικό τάπητα		
β) Στίβος 200 - 300 μ. με γήπεδο ποδοσφαίρου (ανάλογα με το χώρο).	1			β) Χωμάτινη επίστρωση		

78

ΚΑ/ΑΜ/ Κείμενα Πρότυπων ΙΑΝ 2011 / Πρότυπα Δημοτικού ΙΑΝ 2011

Κριριολογικό Πρόγραμμα Δημοτικού Σχολείο 6 τμημάτων/170 μαθητών

Λειτουργίες	Αριθ	Εσωτ. Εμβαδό (τ.μ.)		Λειτουργικές σχέσεις - Χρήση	Εξοπλισμός	
		Σύνολο			Ειδικές εγκαταστάσεις	Έπιπλα
1. Κεντρική είσοδος (αναμονή)	1	40	40			<ul style="list-style-type: none"> Προθήκη εργασιών
2. Γραφείο Διευθυντή	1	20	20	Άμεση πρόσβαση από το χώρο αναμονής	<ul style="list-style-type: none"> Δομημένη καλωδίωση (διαδύκιο) σημεία Η/Υ, τηλεφώνου, τηλεμοιότυπου. Σύστημα ασφαλείας (Burglar alarm) Εγκατάσταση συστήματος κλιματισμού διαιρούμενου τύπου (split unit). 	<ul style="list-style-type: none"> Έπιπλα Βιβλιοθήκη – Ερμαράκια
3. Αίθουσα Δασκάλων	1	40	40	Άμεση πρόσβαση από το χώρο αναμονής	<ul style="list-style-type: none"> Δομημένη καλωδίωση (διαδύκιο) σημεία Η/Υ, τηλεφώνου, τηλεμοιότυπου Σύστημα ασφαλείας (Burglar alarm) 	<ul style="list-style-type: none"> Ειδικό έπιπλα – Βιβλιοθήκη – Ερμαράκια – Ατομικά ντουλάπια 2 Γραφεία Η/Υ

65

ΚΑ/ΑΜ/ Κείμενα Πρότυπων ΙΑΝ 2011 / Πρότυπα Δημοτικού ΙΑΝ 2011

4. Βιβλιοθήκη	1	40	40	Να γίνει η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση του χώρου για μεγαλύτερη αποθήκευση βιβλίων. Διαθέτει χώρο για μέχρι 30 καθημένους μαθητές. Η αίθουσα θα χρησιμοποιείται και για οπτικοακουστικές παραστάσεις. Αίθουσα Αναφοράς	<ul style="list-style-type: none"> Δομημένη καλωδίωση (διαδύκιο) σημεία Η/Υ Σημεία τηλεφώνου και τηλεμοιότυπου Πρόνοια βιντεοπροβολέα οροφής. Σύστημα ασφαλείας (Burglar alarm). Αυτόματο σύστημα πυρανίχνευσης Φωτισμός εκτάκτου ανάγκης 	<ul style="list-style-type: none"> Βιβλιοθήκες - Ράφια
5. Αποθήκη Εποπτικών μέσων και γραφικής ύλης	1	20	20			<ul style="list-style-type: none"> Ράφια
6. Αίθουσα Γενικής Διδασκαλίας - Τμήματος (Πολυδύναμος)	6	60	360	Έμφαση στο φυσικό φωτισμό και φυσικό εξαερισμό <u>Ελαστικότητα στη διάταξη των θρανίων</u> <u>Μέσα στην αίθουσα διαμορφώνεται γωνιά καθιστικού και γωνιά για Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές</u>	<ul style="list-style-type: none"> Δομημένη Καλωδίωση (διαδύκιο) σημεία Η/Υ και εκτυπωτή Πρόνοια βιντεοπροβολέα οροφής Πρόνοια διαδραστικού πίνακα Σύστημα ασφαλείας (Burglar alarm). 	<ul style="list-style-type: none"> 2 πίνακες νοσφής 1,20 X 2,00 μ. 2 πινακίδες έκθεσης τοίχου 5τ.μ 3 γραφεία Η/Υ Έπιπλα χαμηλό με ερμαράκια – ράφια και συστάια. Καθιστικό για 8 μαθητές Έπιπλα με ατομικά ερμαράκια για κάθε μαθητή Οθόννη προβολής.

66

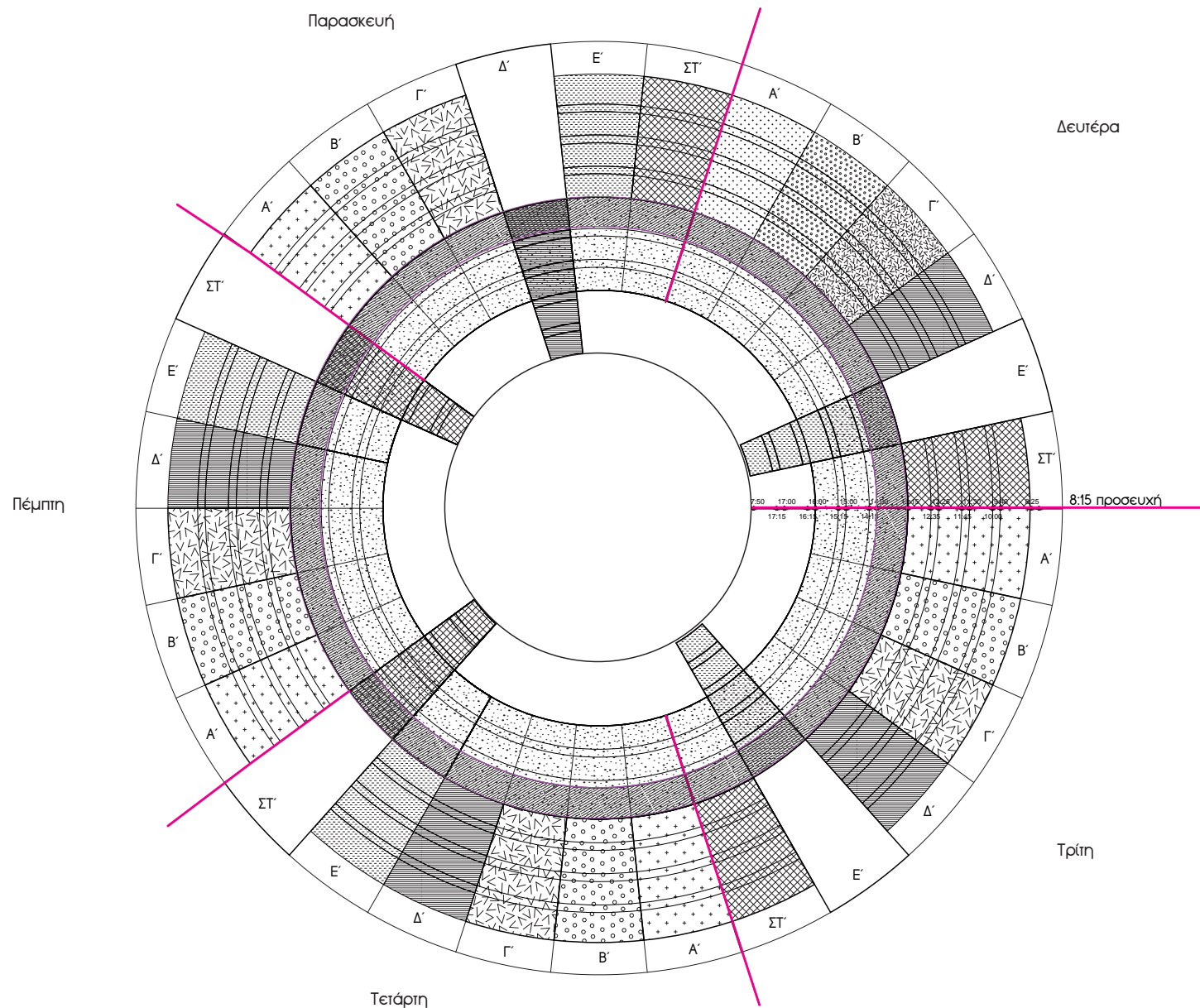
ΚΑ/ΑΜ/ Κείμενα Πρότυπων ΙΑΝ 2011 / Πρότυπα Δημοτικού ΙΑΝ 2011

20. Μέσα διακίνησης στα κτίρια						
α) Διάδρομοι / Στεγασμένοι				α) <u>Εμβαδόν μέχρι 40% του γρήσιμου χώρου εκτός των συνδεδεμένων διαδρόμων</u>	<ul style="list-style-type: none"> Φωτισμός αντιβανδαλικού τύπου από λυτό αλουμίνιο με διαθλαστήρα από πολυανθρακικό υλικό με φωτισμό φθορισμού 26W IP 44. Φωτισμός να ελέγχεται από σύστημα I – BUS. 	
β) Κεκλιμένος διάδρομος				β) <u>Κατασκευάζονται ράμπες ώστε όλοι οι χώροι του ισόγειου να είναι προσβάσιμοι από άτομα με κινητικά προβλήματα</u>		
γ) Κλιμακοστάσια				γ) 1 κλιμακοστάσιο για κάθε 100 άτομα ή 4 αίθουσες διδασκαλίας	<ul style="list-style-type: none"> Διατίθεται πάντοτε εφεδρικό μέσο διαφυγής Διαθέτουν χειρολαβές και στις δύο πλευρές 	<ul style="list-style-type: none"> Πυροσβεστήρες αερίου και νερού.

77

ΚΑ/ΑΜ/ Κείμενα Πρότυπων ΙΑΝ 2011 / Πρότυπα Δημοτικού ΙΑΝ 2011

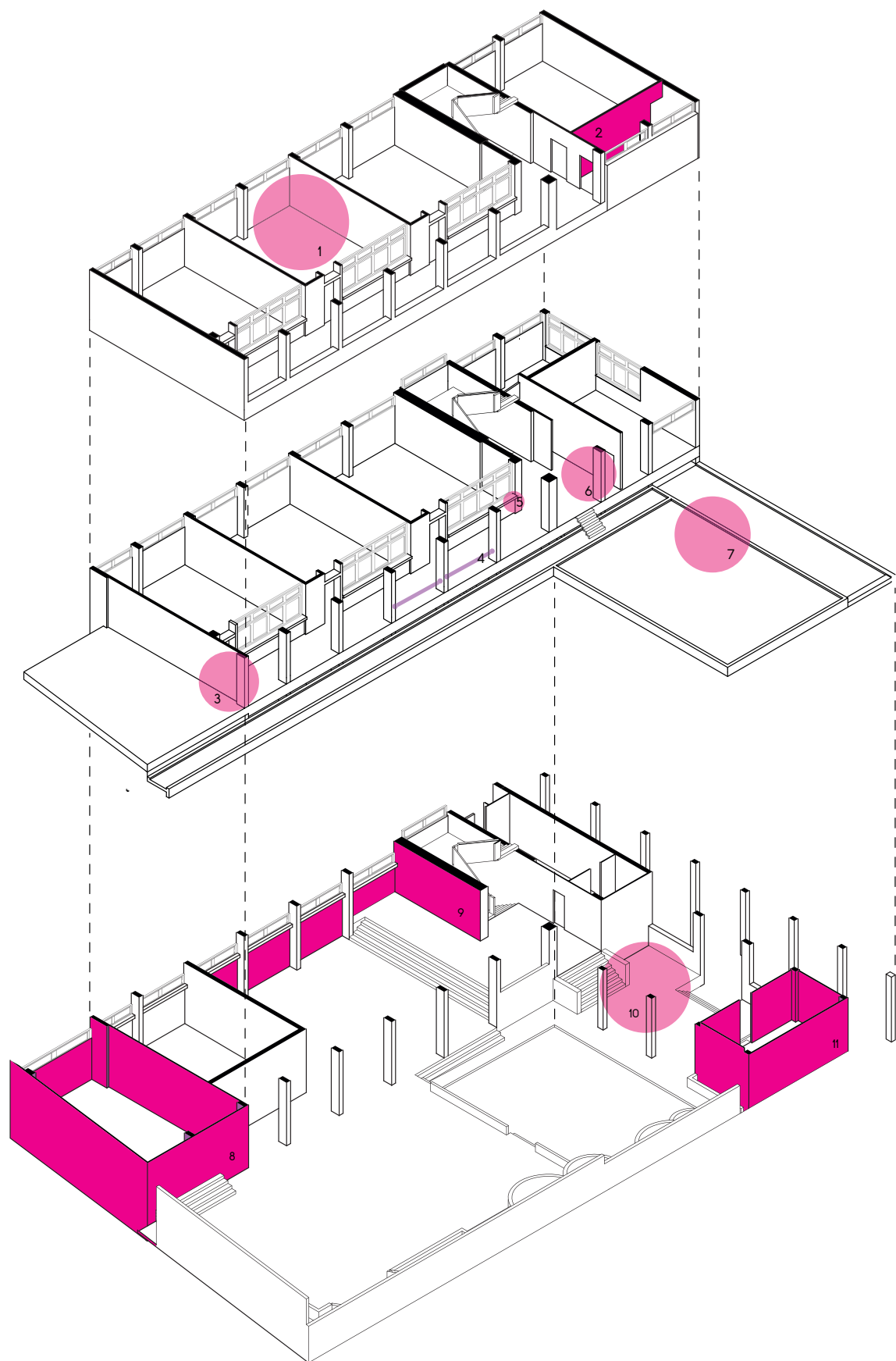
Διάγραμμα αποτύπωσης μιας σχολικής βδομάδας στο 64ο Δημοτικό και Νηπιαγωγείο Μεταξουργείου σε συνδιασμό με το ποιες τάξεις βρίσκονται στο χώρο του σχολείου κατά τη διάρκεια κάθε μέρας.*

Εξαγώμενες πληροφορίες:

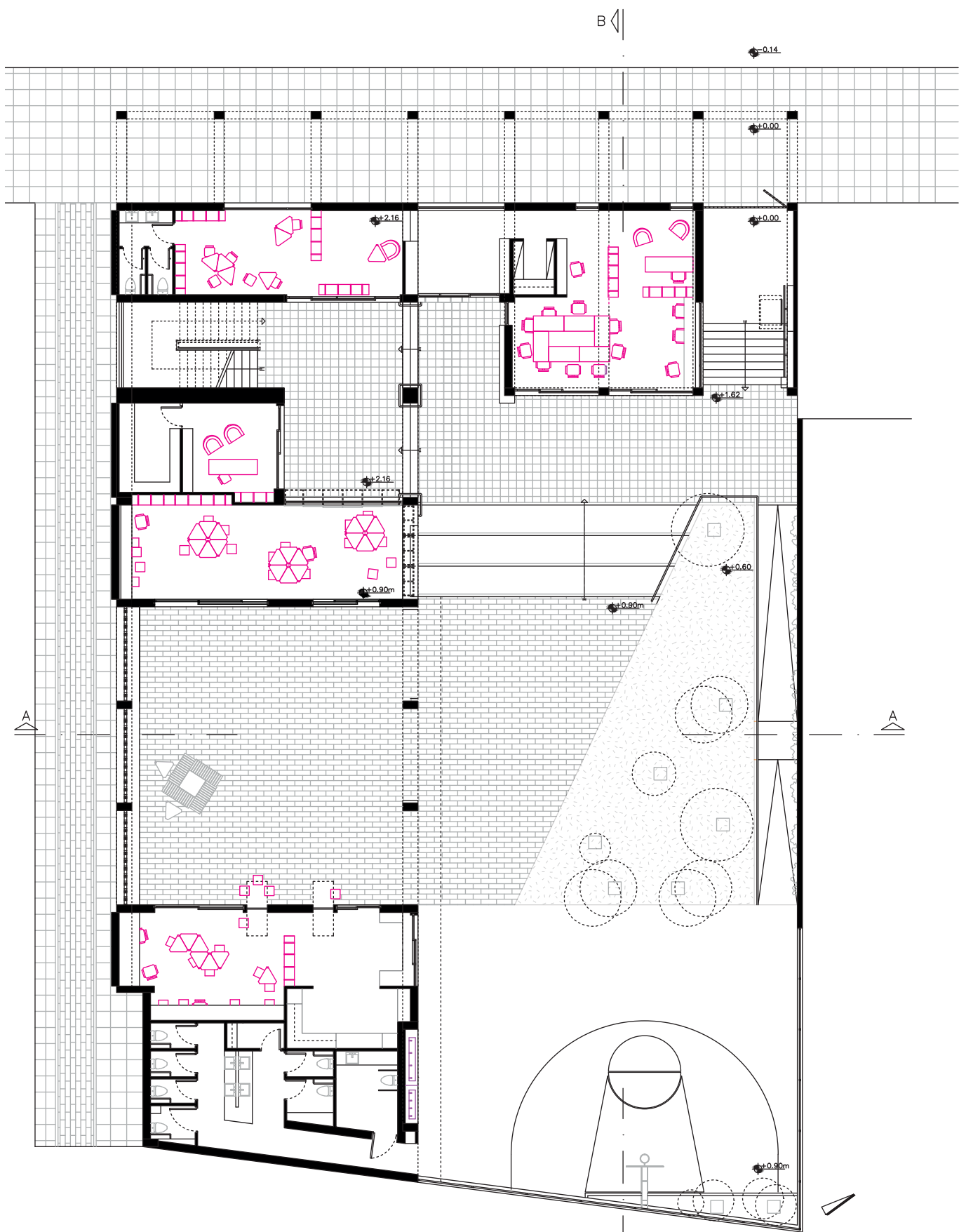
- α) Το ολοήμερο διαρκεί τις ώρες 13: 15 – 16: 15
- β) Το ολοήμερο συμπίπτει με τα κανονικά μαθήματα για μία ώρα την ημέρα 13: 15 – 14: 00
- γ) Η Δ΄ τάξη έχει απογευματινά μαθήματα την Παρασκευή.
Η Ε΄ τάξη έχει απογευματινά μαθήματα την Δευτέρα και την Τρίτη.
Η ΣΤ΄ τάξη έχει απογευματινά μαθήματα την Τετάρτη και την Πέμπτη.
- δ) Κάθε μέρα στο χώρο του σχολείου τις απογευματινές ώρες, στα διαλείμματα βρίσκονται παιδιά ή της Δ΄, ή της Ε΄, ή της ΣΤ΄τάξης με παιδιά που έχουν ολοήμερο.
- ε) Κάθε μέρα στο χώρο του σχολείου τις απογευματινές ώρες, στα διαλείμματα, μετά τις 16:00, βρίσκονται μόνο τα παιδιά μίας μόνο τάξης (ή της Δ΄, ή της Ε΄, ή της ΣΤ΄ τάξης).

* Στο 64ο Δημοτικό γίνονται και απογευματινά μαθήματα μιας και ο χώρος δε μπορεί να υποστηρίξει όλα τα παιδιά που φοιτούν εκεί κατά τη διάρκεια των πρωινών ωρών. Το μεσημέρι υπάρχει παράλληλα και ολοήμερο τμήμα. Τα παιδιά του νηπιαγωγείου κάνουν διάλειμμα την ώρα που τα παιδιά του Δημοτικού έχουν μαθημα. Στο διάγραμμα αποτυπώνεται το πρόγραμμα κατά πώς είναι οργανωμένο για το σχολικό έτος 2017 – 2018.

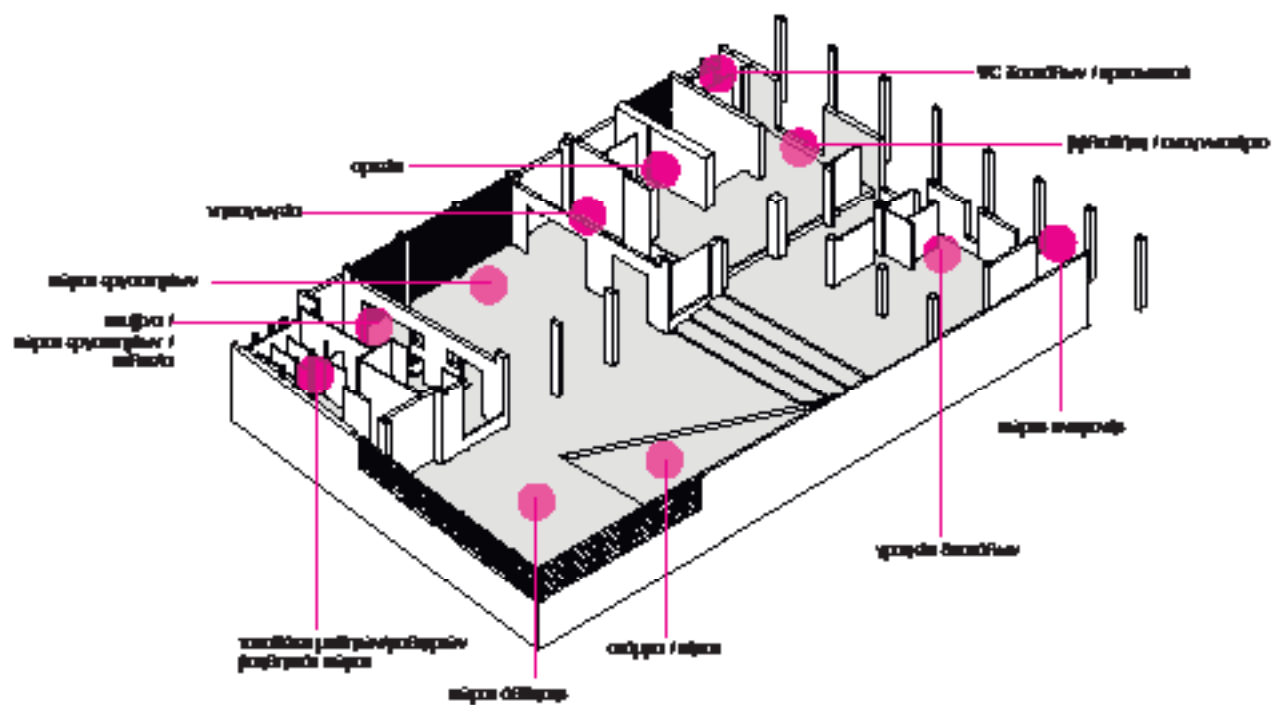
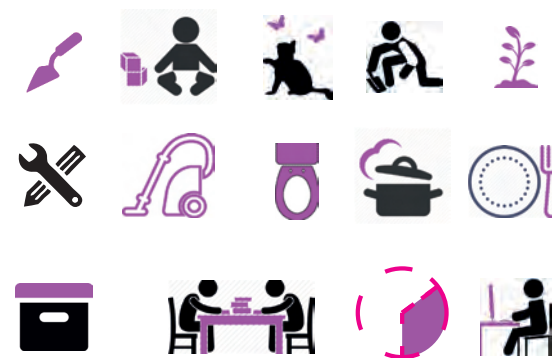

σημεία παρέμβασης

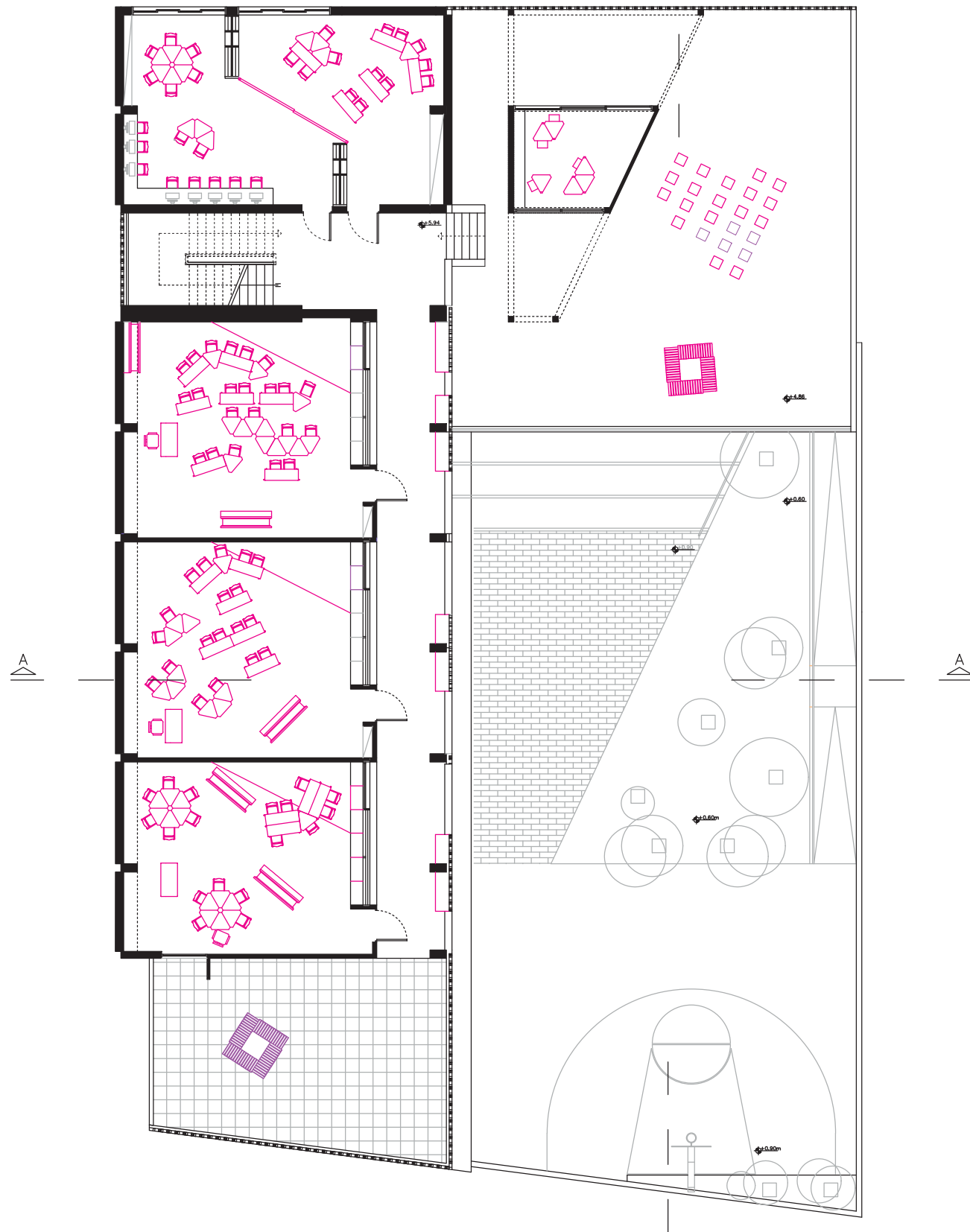
1. εξοπλισμός αιθουσών
2. διαχωρισμένο τμήμα για παράλληλη στήριξη
3. dead ends διαδρόμων
4. χώρος ανάμεσα σε κοιλώνες
5. εσοχές διαδρόμων
6. "ιδιαίτερα" σημεία
7. ελεύθερο δώμα
8. WC
9. πολυεπίπεδα προαυτίου
10. χώρος αναμονής - διασταύρωσης - κατώφλι σκολιείου

ισόγειο

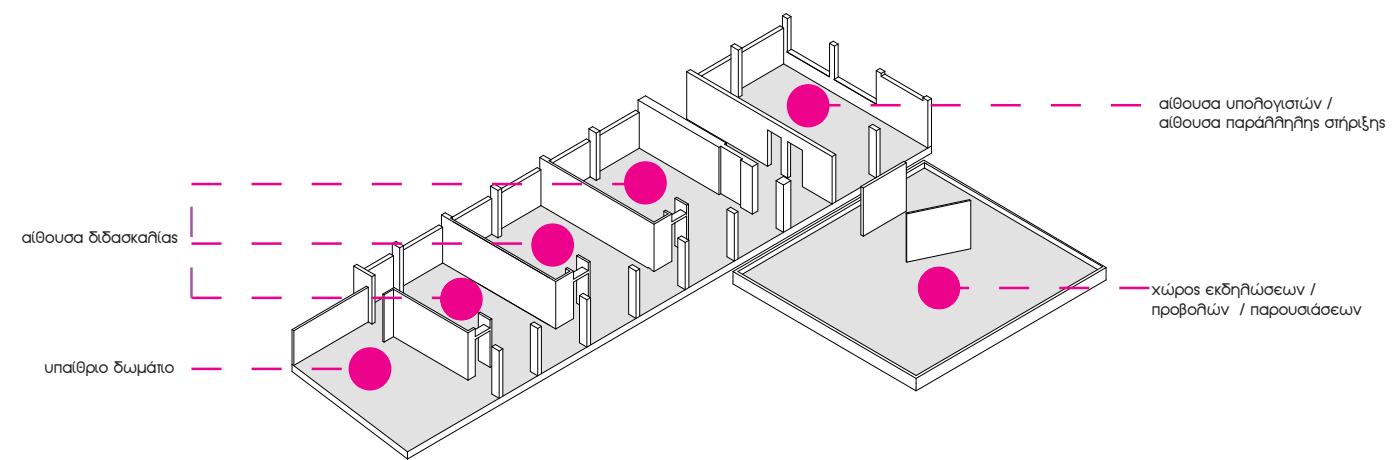

B

α' όροφος

B

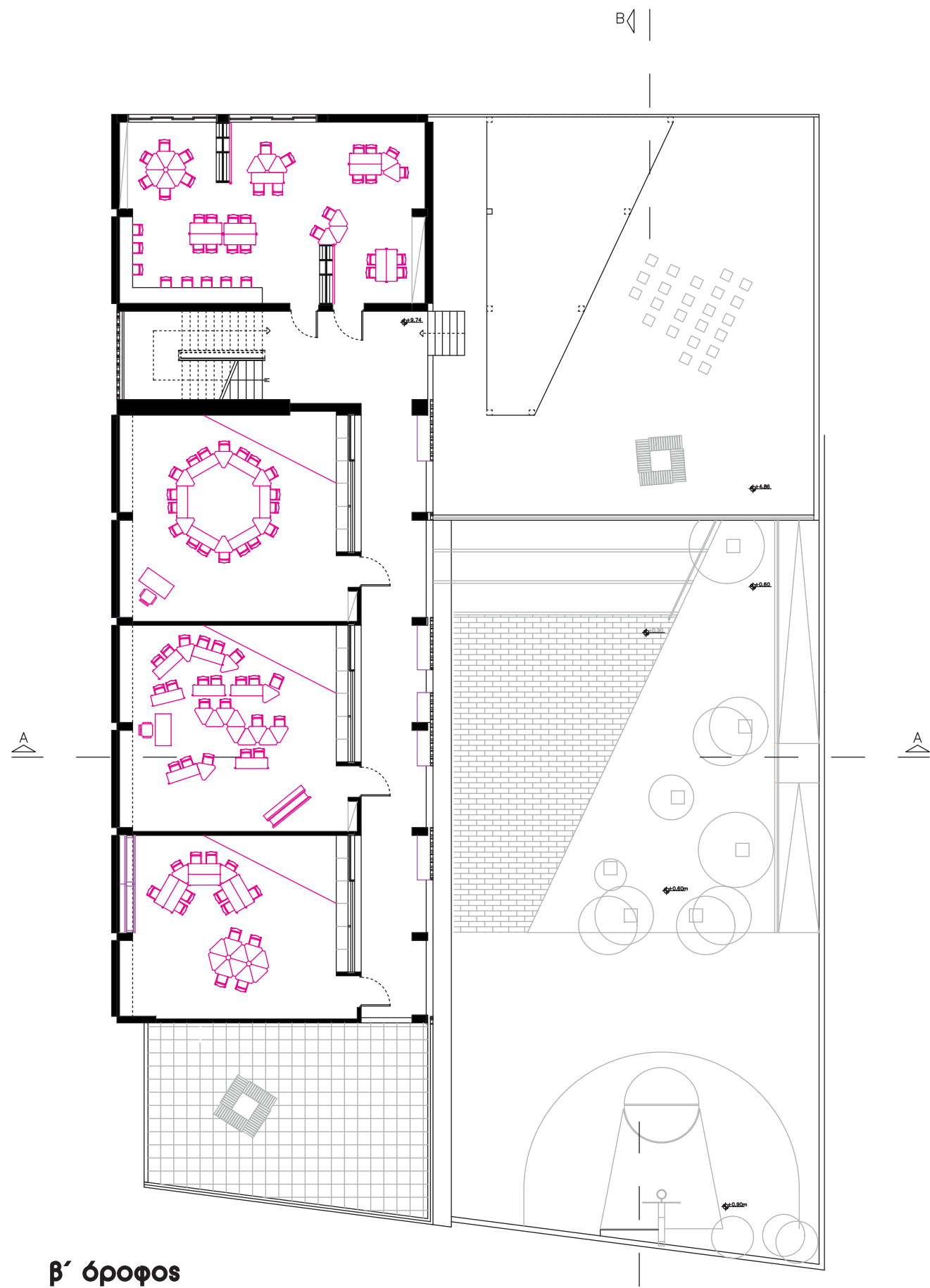

αίθουσα διδασκαλίας

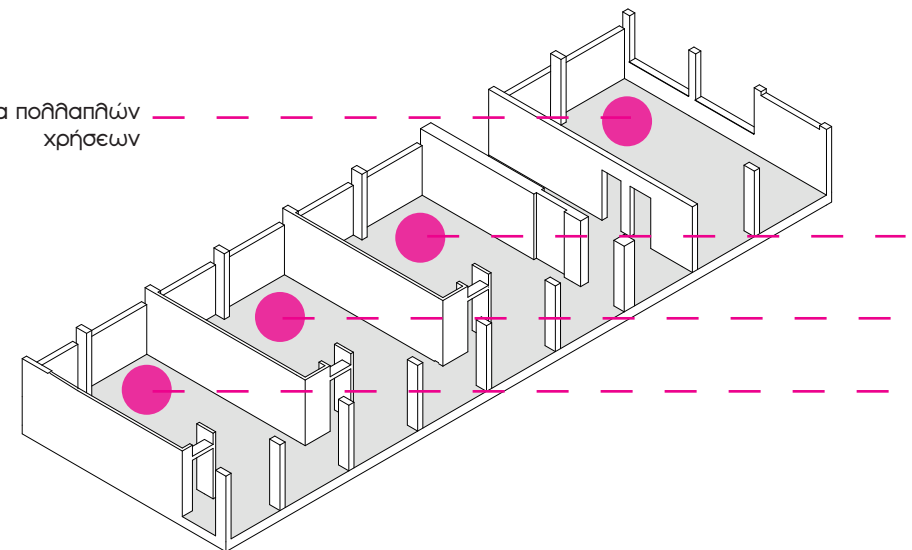
υπαίθριο δωμάτιο

αίθουσα υπολογιστών /
αίθουσα παράθηλης στήριξης

χώρος εκδηλώσεων /
προβολών / παρουσιάσεων

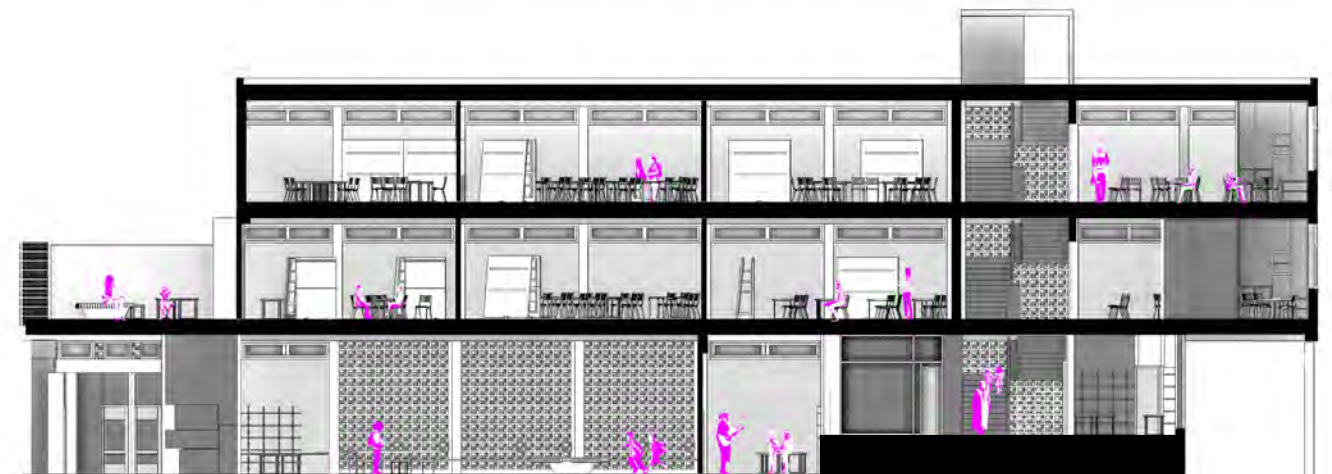
αίθουσα πολλαπλών
χρήσεων

αίθουσα διδασκαλίας

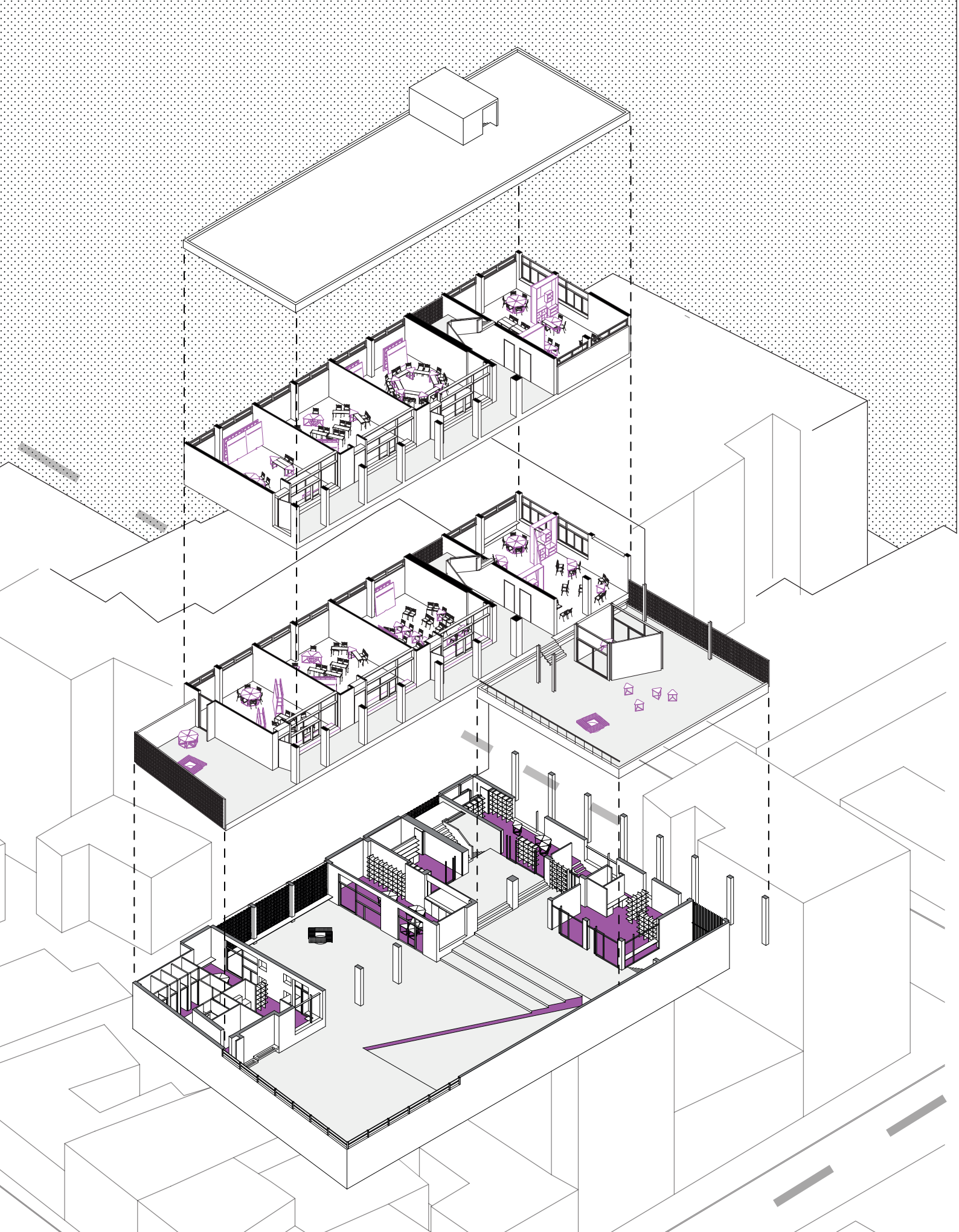
τομή α - α

τομή β - β

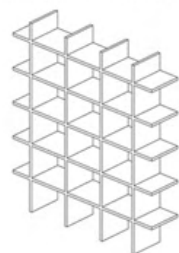
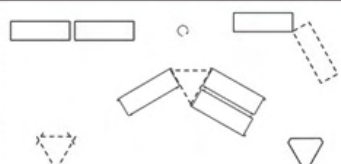

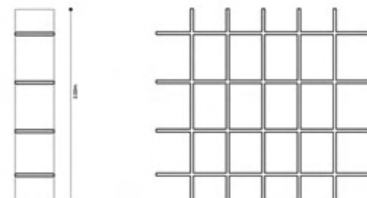
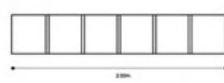
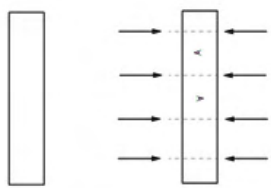
βιβλιοθήκη εξοπλισμού

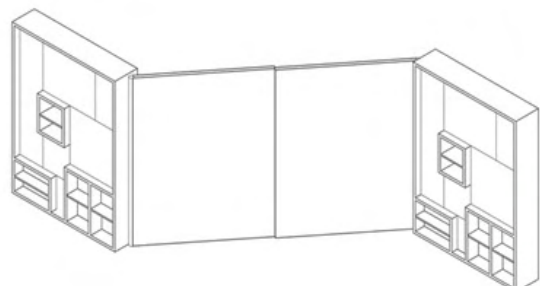
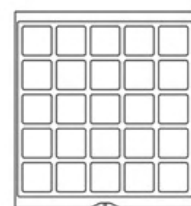
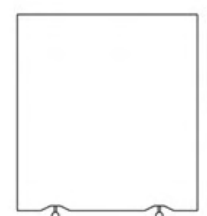
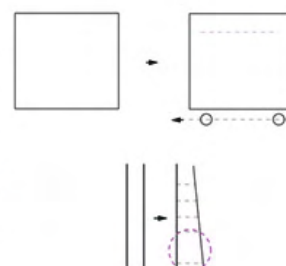
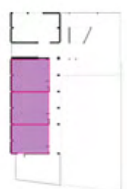
Ατομικό θρανίο τράπεζας.
Δυνατότητα συνδυασμού με τα κλασικά θρανία.
Χρήση σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους.
Δυνατότητα μεταβολής ύψους και για τις μικρότερες τράπεζες.
Σε αυτό προσαρτάται ανα είδος επιφάνεια για οικειοποίηση από τους μαθητές/μαθήτριες.
Υλικό: phenolic plywood, μέταλλο

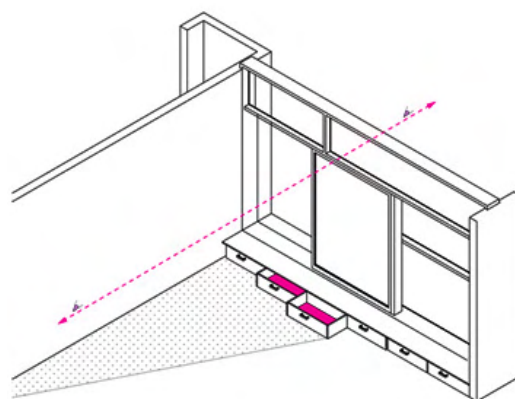
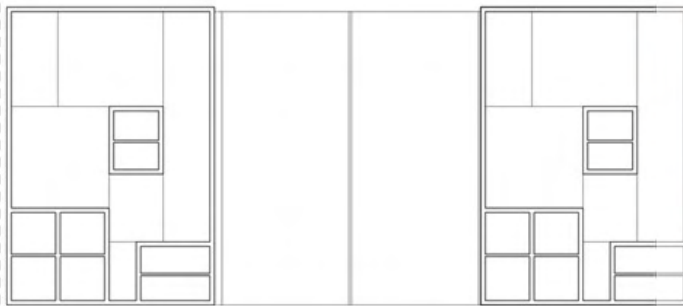
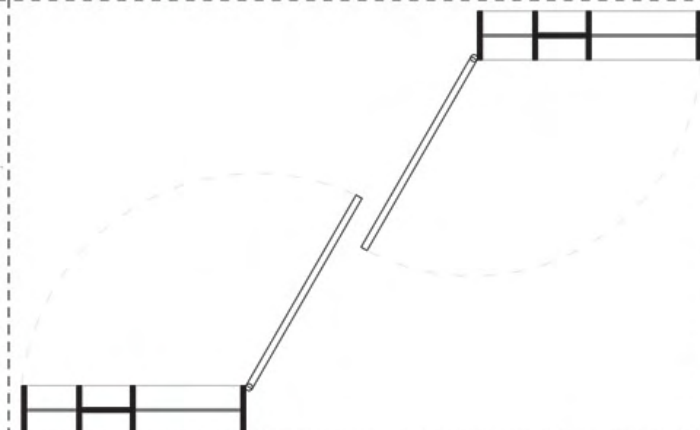
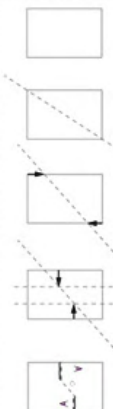
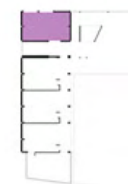
Βιβλιοθήκη.
Επιπλο αποθήκευσης δύο όψεων και διαχωριστικό εσωτερικών χώρων.
Επιτρέπει την οπτική διαπερατότητα ανάμεσα σε δύο χώρους που ορίζει κατόρθωθεν.
Υλικό: Μαοίφ ξύλο

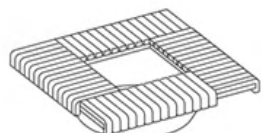
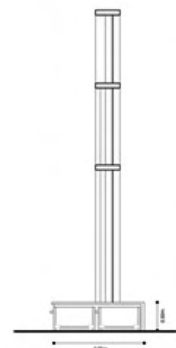
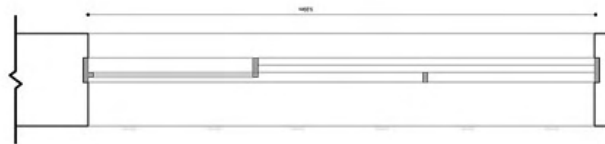
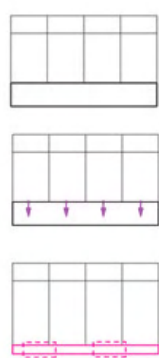
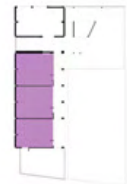
Κινητός τοίχος τράπεζας.
Πολυεπιφάνεια για ανάρτηση στοιχείων που προετοιμούνται για κάθε μάθημα. Επιφάνεια για κράσημα ραβδίων και αποθήκευση αναλυμάτων ή επιπλω τράπεζας. Ελαφρύ ώστε να μπορεί να μετακινείται με ασφάλεια από τους μαθητές/μαθήτριες για να οργανώσουν το χώρο.
Διαχωριστικό χώρου τράπεζας ή στοιχείο για παρουσιάσεις στα διατάξιμα μαθήματα.
Υλικό: phenolic plywood, ξύλινος ακελευτός

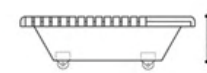
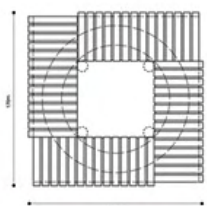
Διαγωνίως τοίχος.
Διαχωριστικό στοιχείο αερίων τράπεζων για δυνατότητα παράλληλων μαθημάτων. Χρήση για την ώρα της παράλληλης στήριξης και παρουσιάσεων ή σεμιναρίων.
Αποθηκευτικός χώρος με χαμηλά ράφια για τοποθέτηση πραγμάτων από τους μαθητές/μαθήτριες και στοιχείο οπτικής σύνδεσης κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.
Υλικό: phenolic plywood, ξύλο

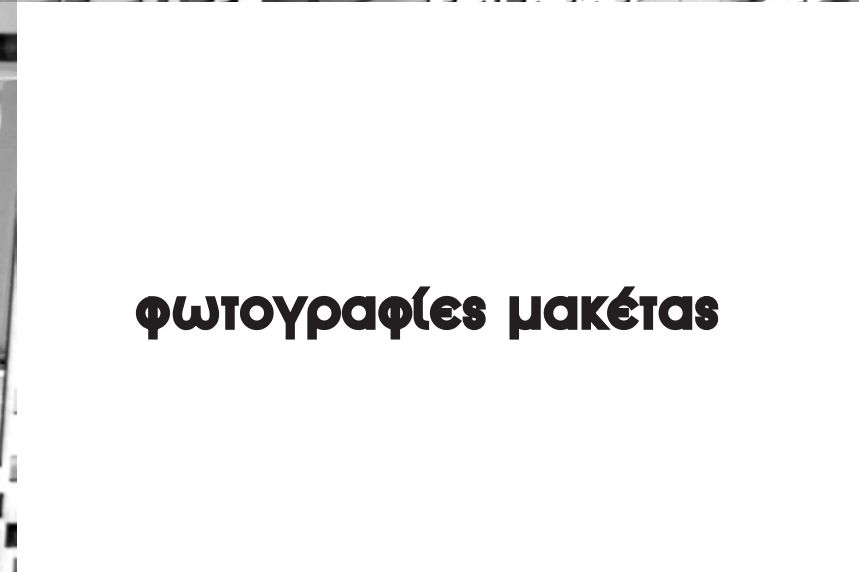

Παράθυρο τράπεζας με καμπίνα ποδιά.
Στοιχείο τράπεζας με ανυψωμένο ένα φύλλο και τα υπόλοιπα σταθερά στα οποία προσαρμόζονται αίσιατρα τύπου ποδιά.
Η ποδιά βρισκείται στα 30cm ώστε να χρησιμοποιείται ως καθιστικό κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, αλλά και εξωτερικό της τράπεζας ως ενδιάμεσος χώρος-χρόνος ανάμεσα στις καταστάσεις μάθημα-διάλειμμα.
Αποθηκευτικός χώρος με ανυψωμένα συρτάρια που ορίζονται ως "συλλογικά συρτάρια" για συγκεκριμένο αριθμό μαθητών ώστε να αποθηκεύουν τα πράγματά τους και να διαχειρίζονται από κοινού.
Υλικό: phenolic plywood, ξύλο

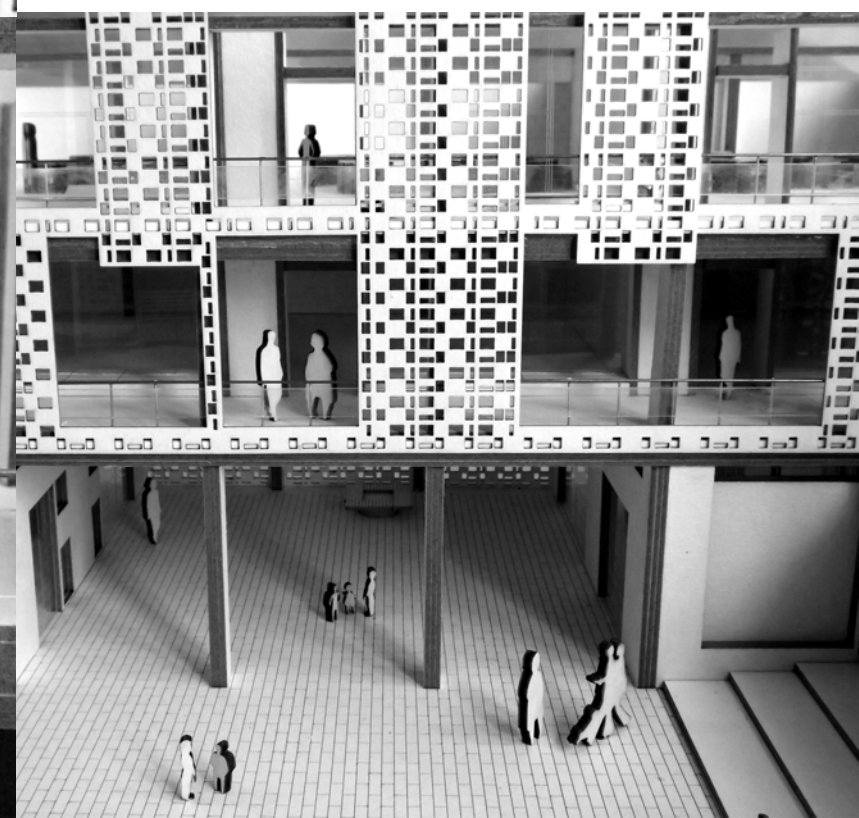
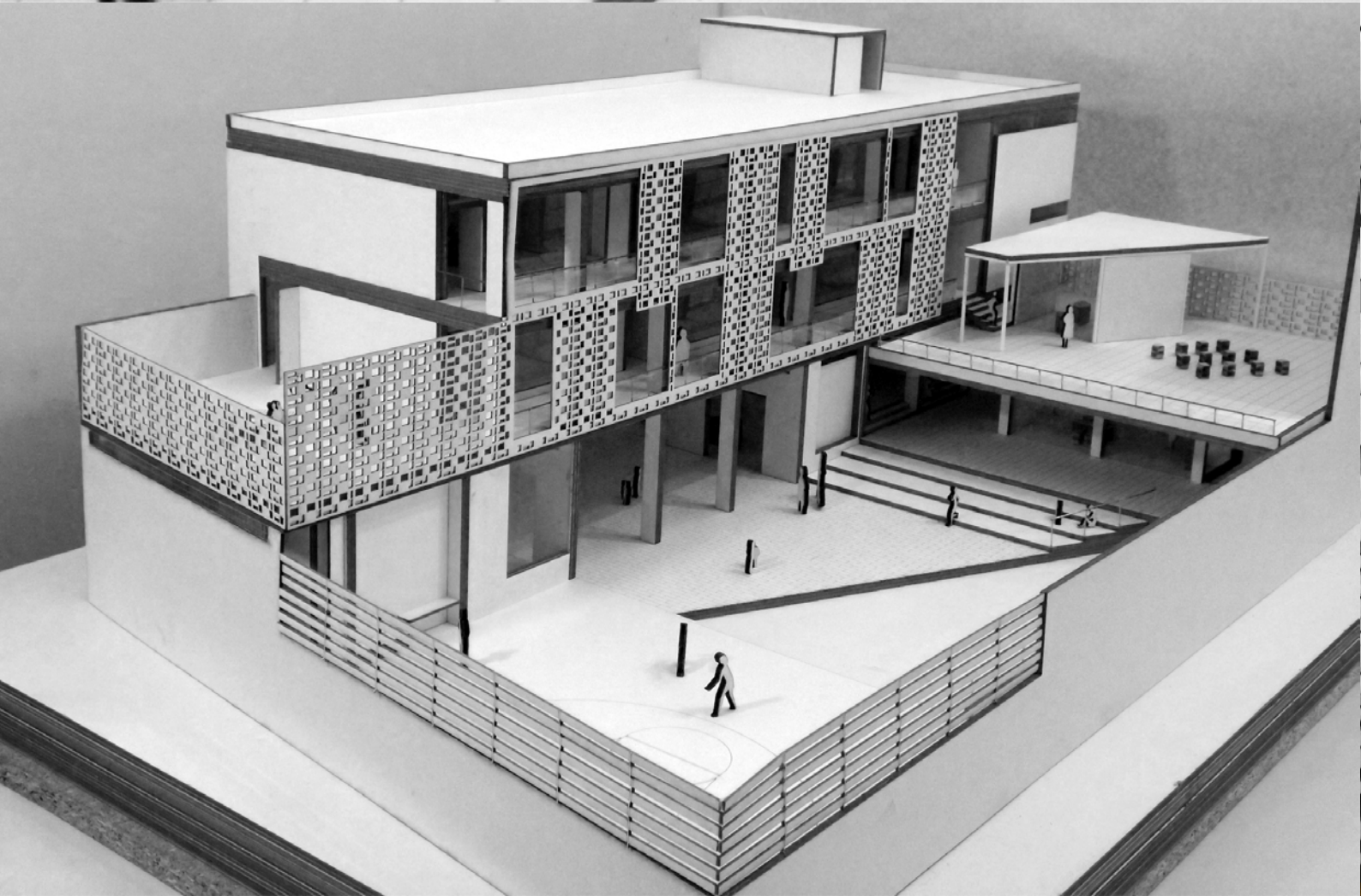

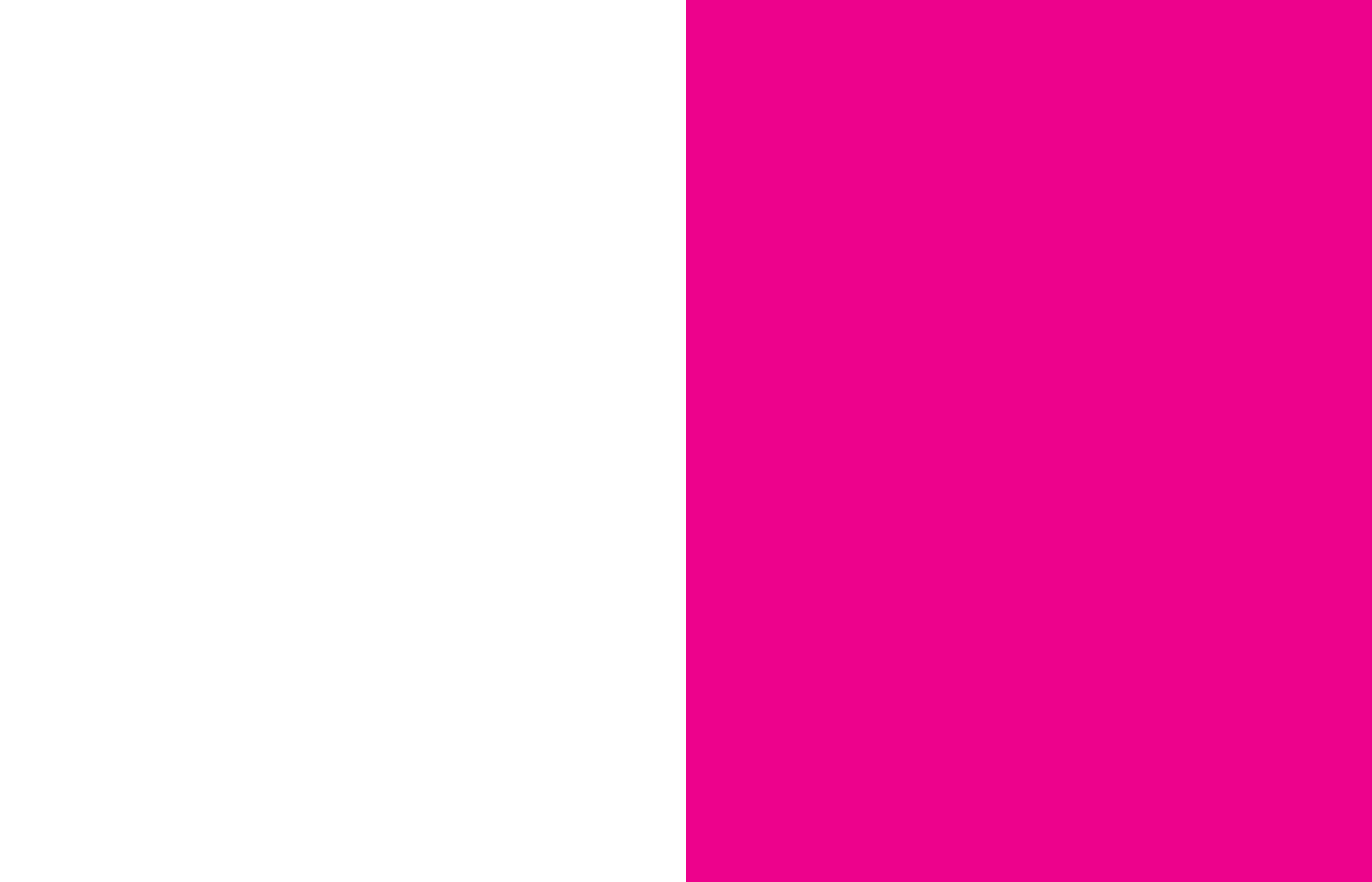
Γλάστρα matadero.
Κινητό στοιχείο εξωτερικού χώρου για φύτευση μικρών δένδρων.
Καθιστικό εξωτερικού χώρου περιμετρικά του φυτού. Επιτρέπει τη χρήση για εκδηλώσεις ώστε να ορίσει το χώρο, να δηλώσει τη σειρά, να εξυπηρετήσει την αναμονή και το παιχνίδι.
Υλικό: ξύλο

φωτογραφίες μακέτας

**64ο Δημοτικό και
Νηπιαγωγείο
Μεταξουργείου**

προγραμματικές προτάσεις

εργαστήρι κηπουρικής στον κήπο

συλλογική κουζίνα στον υπόστεγο χώρο

ώρα διαηλείματος ή μαθήματος

απόγευμα προβολής στο δώμα

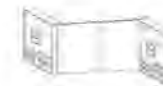
μάθημα στο υπαίθριο δωμάτιο

εργασία + στερεότυπα

2 διδακτικές ώρες

Παρουσιάζεται στους μαθητές και μαθήτριες το θέμα του εργαστηρίου για τα επαγγέλματα. Η κουβέντα ξεκινάει από το τι δουλειά θα ήθελε να κάνει η καθεμιά και ο καθένας και έπειτα ζητείται από όλη τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να φτιάξουν με ό,τι υλικό θέλουν 3 επαγγέλματα που είναι ανδροκρατούμενα.

Παρουσιάζονται στο σύνολο της τάξης οι ζωγραφιές/χειροτεχνίες/κολλήτσες. Παράλληλα έχουν καλεστεί 3 γυναίκες που ασκούν τα επαγγέλματα που ζητήθηκε να απεικονίσουν τα παιδιά και ακολουθεί συζήτηση σε ομάδες με ερωτήσεις/σχόλια των μαθητών και μαθητριών για τη δουλειά των 3 επαγγελματιών, οι οποίες σχολιάζουν και ρωτάνε για τις ζωγραφιές κάθε παιδιού (πώς και γιατί ζωγράφισε/έφτιαξε ό,τι έκανε).

αίθουσα πολλαπλών χρήσεων

A' B'
.....
Δ / Π / Π / Π

Γ' Δ'
.....
Δ / Π / Π / ...

E' ΣΤ'
.....
... / ... / ... / ... / Π

δημιουργικότητα + ταυτότητα

1 διδακτική ώρα

Το εργαστήριο στοχεύει στην ενεργοποίηση της φαντασίας και εξερεύνηση της ταυτότητας των παιδιών. Αρχικά, τα τραπέζια και οι καρέκλες παραμερίζονται και κάθονται όλοι σε ένα μεγάλο κύκλο. Έπειτα, ζητείται να φανταστούν ένα χαρακτήρα-ήρωα/ηρωίδα (αντίθετου ή και όχι) φύλου από το δικό τους και να τον περιγράψουν με λόγια.

Στη συνέχεια χρησιμοποιούνται οι κινητοί τάχοι της αίθουσας για να "ντυθούν" τα παιδιά τον χαρακτήρα που φαντάστηκαν. Στο χώρο υπάρχει βεσιπάριο με αξεσουάρ (στολιές, καπέλα, παπούτσια, κράνη, περούκες κλπ) και παρουσιάζουν τον χαρακτήρα τους στην τάξη.

αίθουσα
πολιτιστικών χρήσεων

αίθουσα διδασκαλίας
δίπλα στο υπαίθριο δωμάτιο

A' B'
Δ / Τ / Π / Π

Γ' Δ'
Δ / Τ / Π / Π

Ε' ΣΤ'
Δ / Τ / Π / Π

< 25

διαφορετικότητα

3 διδακτικές ώρες

Στόχος του εργαστηρίου είναι να εισαχθούν οι μαθητές στο θέμα της διαφορετικότητας και να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά διαφορετικών πολιτισμών.

Αρχικά ζητείται από τα παιδιά να αναφέρουν από πού είναι/κατάγεται ο καθένας/καθεμιά ώστε να βρουν πού είναι η κάθε χώρα στην υδρόγειο. Έπειτα ζητείται να ετοιμάσουν μια μικρή παρουσίαση με ένα φαγητό, έθιμο, τραγούδι, χειρονομία, παραδοσιακή φορεσιά από τον τόπο τους.

Την επόμενη βδομάδα παρουσιάζεται το υλικό στην τάξη και σε κάθε παρουσίαση επιδιώκεται συζήτηση γύρω από αυτό που ετοίμασε/έφερε το κάθε παιδί. Από τον δάσκαλο/δασκάλα πραγματοποιείται διαγνωστική αξιολόγηση καθ' όλη τη διάρκεια του εργαστηρίου, που μεταφέρεται ύστερα στους υπόλοιπους δασκάλους προκειμένου να αντιληφθούν τη σχέση των παιδιών στην καθημερινότητά τους.

αίθουσα
πολιτιστικών χρήσεων

υπόστεγος χώρος

A' B'
Δ / Τ / Π / Π

Γ' Δ'
Δ / Τ / Π / ...

Ε' ΣΤ'
... / ... / ... / Π

< 40

σώμα + όρλα

1 διδακτική ώρα

Το contact είναι χορός αυτοσχεδιασμού που επιτρέπει τη γνωριμία με το σώμα και βοηθά στην έκφραση μέσα από κινήσεις και τη μουσική.

Την ώρα της γυμναστικής έχει καλεστεί δασκάλα/ δάσκαλος χορού contact. Αρχικά τα παιδιά αφήνονται ελεύθερα στο χώρο να κινηθούν και να κάνουν ζέσταμα κι έπειτα ακολουθούν τα παιχνίδια - κινήσεις που τους υποδεικνύονται. Ο χορός μπορεί να είναι ατομικός ή σε δυάδες - τριάδες και ενθαρρύνεται η επαφή με το αντίθετο φύλο. Στο τέλος όλοι τα παιδιά ξαπλώνουν ανάσκελα και χαλαρώνουν με μουσική. Έπειτα κάθονται όλοι όσοι συμμετείχαν σε ένα μεγάλο κύκλο και συζητάνε για το πώς τους φάνηκε σαν εμπειρία, τι τους άρεσε και τι όχι.

υπόστεγος χώρος

Α' Β' Γ' Δ' Ε' ΣΤ'
Δ / Τ / Μ / Π Δ / Τ / Μ / Π Δ / Τ / Μ / Π

< 25 ○

χειροπρακτική / κατασκευή

5 διδακτικές ώρες

Το εργαστήριο αφορά την κατασκευή ενός τραπεζιού ring pong από μαθητές του σχολείου χρησιμοποιώντας θρανία και πίνακα τάξης ως υλικά. Στόχος του εργαστηρίου είναι να έρθουν οι μαθητές και μαθήτριες σε επαφή με την κατασκευή, να μάθουν να συνεργάζονται και να συντονίζονται μεταξύ τους, όπως και το να κατασκευάσουν κάτι οι ίδιοι που θα υπάρχει μετέπειτα στο χώρο του σχολείου για την ώρα του παιχνιδιού.

Αρχικά, παρουσιάζεται στην τάξη η ιδέα, τεχνικές κατασκευής, πληροφορίες γύρω από τη συναρμογή των στοιχείων καθώς και το πώς λειτουργούν κάποια εργαλεία, προκειμένου να αποφευχθούν ατυχήματα.

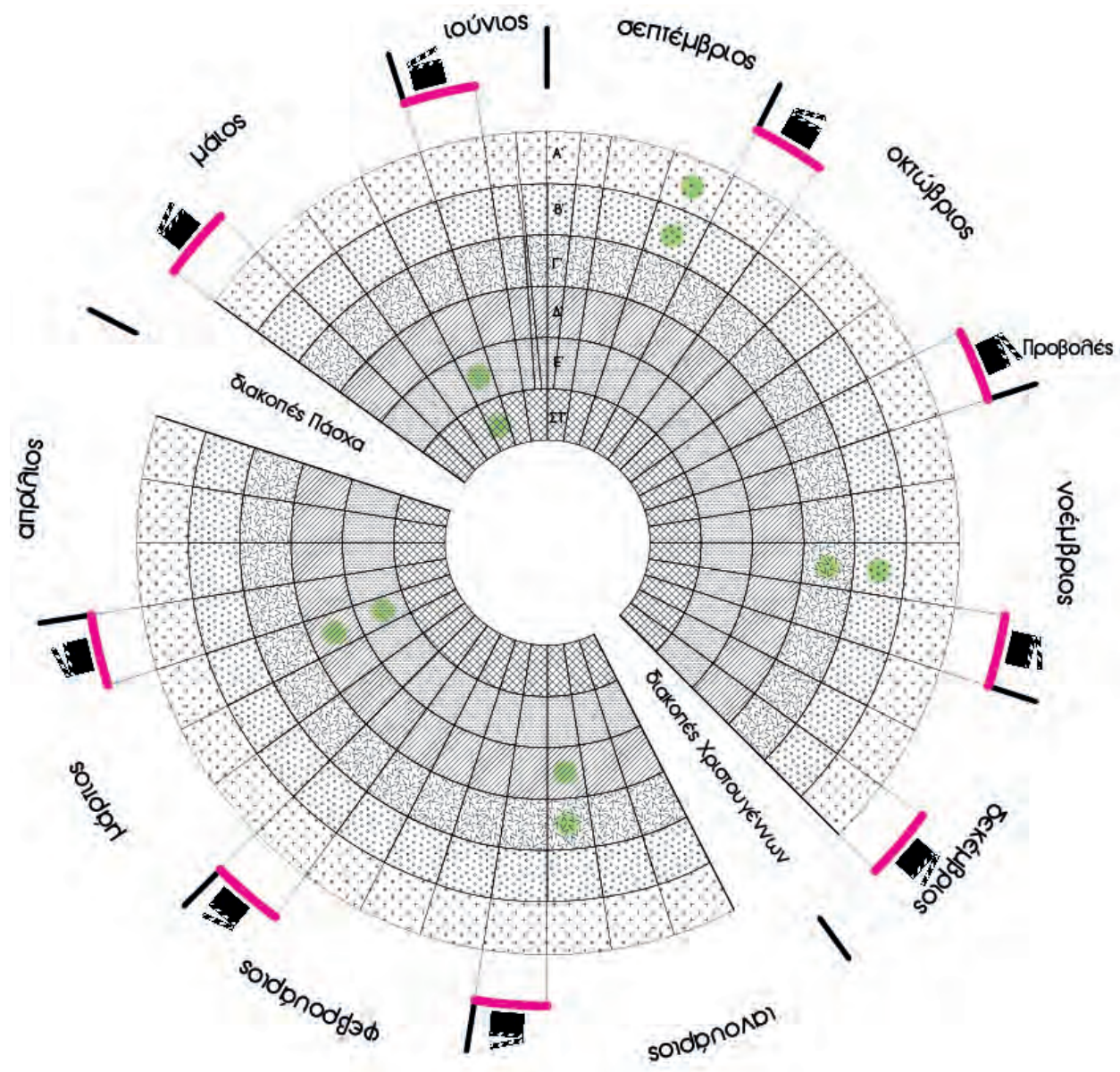
Τα παιδιά οργανώνονται σε ομάδες ώστε η κάθε μία να αναλάβει ένα ξεχωριστό κομμάτι εργασίας. Επιδιώκεται να οργανωθούν όσο γίνεται περισσότερο μεταξύ τους χωρίς τη συμβολή ενήλικα. Το εργαστήριο γίνεται και με τη συμβολή γονέων που οργανώνουν ένα κοινό γεύμα, την ώρα του διαθλήματος.

υπόστεγος χώρος

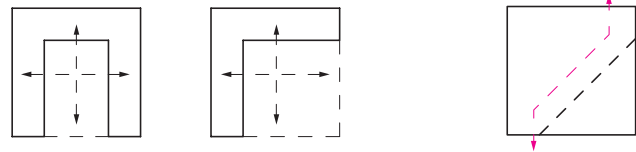
Α' Β' Γ' Δ' Ε' ΣΤ'
Δ / Τ / Μ / Π Δ / Τ / Μ / Π Δ / Τ / Μ / Π

< 30 ○

**σχεδιαστικές αρχές
για δημοτικά σχολεία**

▶ μορφολογία
κύριοι άξονες

ορθοκανονικότητα /
τεθλασμένη κίνηση

▶ περίφραξη

περίκλειστη αυλή /
διάτρητο στοιχείο

▶ δομικά στοιχεία

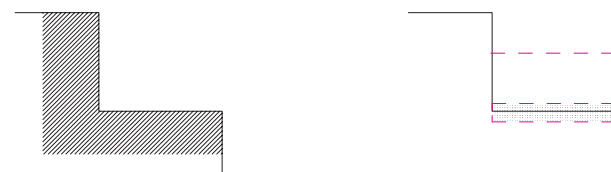
διάταξη κοιτώνων /
χώρος ανάμεσά τους

▶ διάδρομος

dead ends /
οπτικές φυγές

▶ δώματα

ελεύθερα δώματα /
χρήση υπαίθριων
χώρων

▶ υπόστεγοι χώροι

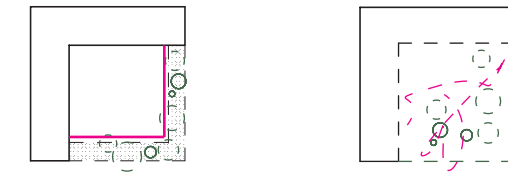
νεκρός χώρος /
αξιοποίησή του

▶ αυλή / ορατότητα

σημεία για κρύψιμο

▶ αυλή / φύτευση

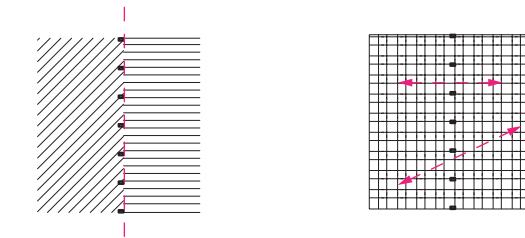
τμήμα περικλειστής
αυλής απηλυσάστο /
κινητή φύτευση

▶ αυλή / επίπεδα

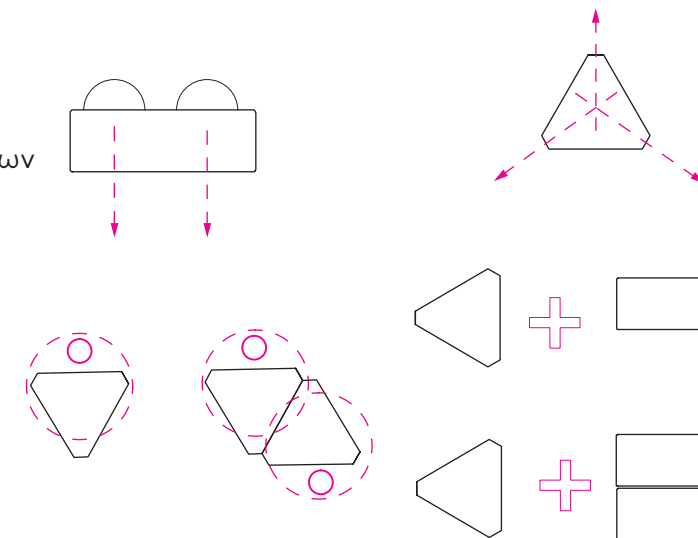
μονοδιάστατο
επίπεδο /
πολυεπίπεδα

▶ αυλή / πηλακόστρωση

πηλακόστρωση που
οριοθετεί χώρο

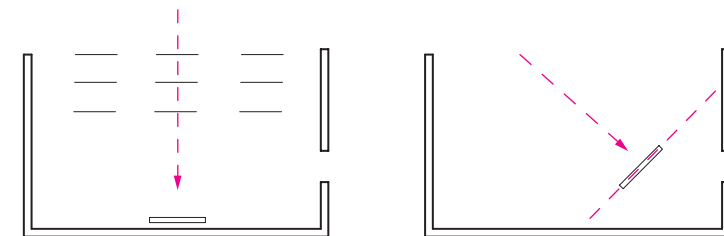
▶ αίθουσα
μορφή θρανίων

τυποποιημένη διάταξη
/ δυνατότητες

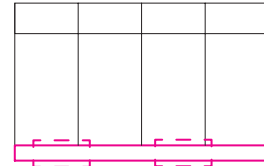
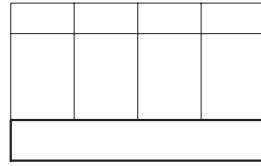
ατομικό ή
ομαδικό τραπέζι,
αξιοποίηση
υπάρχοντος
εξοπλισμού

▶ αίθουσα
κατεύθυνση

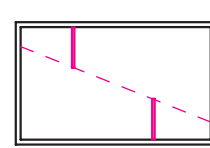
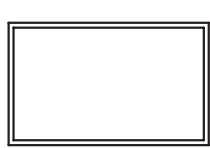
αλλαγή κατεύθυνσης
τάξης, βηλεμμάτων

▶ αίθουσα - διάδρομος

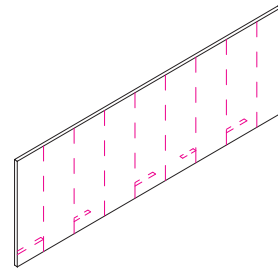
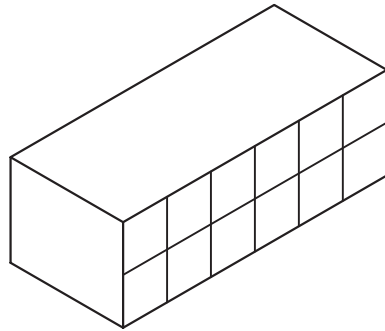
κατέβασμα ποδιάς,
σχέση με το έξω,
αποθηκευτικός χώρος

▶ αίθουσα
πολιτιστικών
χρήσεων

σε μεγάλες αίθουσες
οπτικά διαπερατό
υλικό, αποθηκευτικός
χώρος

▶ εξωτερικοί
διάδρομοι

στοιχείο που επιτρέπει
πέρασμα, στάση,
παιχνίδι με το φως

Τα παραπάνω σχέδια αποτελούν σχεδιαστικές αρχές που προτείνουμε για τα δημοτικά σχολεία. Ως συνθετικές προθέσεις επιχειρούν να δώσουν μια πρώτη κίνηση για το πώς αντιμετωπίζουμε το συντακτικό του χώρου. Κάθε σχολικό κτίριο έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες και αντιμετωπίζεται ως ξεχωριστή περίπτωση.

Anakaah

- ▶ Η Anakaah είναι μια μη κερδοσκοπική συλλογικότητα που ασχολείται με την εκπαίδευση και το φύλλο, στη βαθμίδα του δημοτικού. Η ομάδα έχει ως βασικό σκοπό να δημιουργήσει ένα συμπεριληπτικό σχολικό περιβάλλον με χειρισμούς χώρων και τρόπων μάθησης γύρω από ζητήματα ταυτότητας φύλλου, χαρακτηριστικών φύλλου, σεξουαλικού προσανατολισμού.

Αναγνωρίζουμε την ηλικιακή ομάδα των παιδιών του δημοτικού ως κομβική για την διαμόρφωση των ταυτοτήτων τους, καθώς είναι κατά τη διάρκεια της που κατασκευάζονται οι έμφυλοι ρόλοι, πρότυπα και συμπεριφορές. Δίνουμε βάση στην παιδική υποκειμενικότητα, μέσα από παιδοκεντρικά μοντέλα εκπαίδευσης και χρήσης του χώρου, όπου τους δίνεται η ελευθερία ανάπτυξης των χαρακτηριστικών, των

ικανοτήτων κι ενδιαφερόντων τους.

Η ομάδα διαθέτει ηλεκτρονική πλατφόρμα που προσφέρει open-source ένα σύνολο απο θεωρητικό και μη εξοπλισμό, που αφορά όλη την κοινότητα που έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον των δημοτικών σχολείων (παιδιά, γονείς, δασκάλους/es, άρλιο προσωπικό).

Πιο συγκεκριμένα:

► Χωρικά: Ως προς το παιδοκεντρικό (μαθητοκεντρικό) μοντέλο εκπαίδευσης που προτείνεται, επιλέγονται σχεδιαστικές παρεμβάσεις σε διαφορετικά επίπεδα, της σχολικής αίθουσας, της σχολικής αυλής, των τουαλετών και των ενδιάμεσων μεταβατικών χώρων (διάδρομοι, υπόστεγα κλπ), τα οποία παρατηρούνται με διάφορες παρατηρήσεις στο σύνολο των ελληνικών (αθηναϊκών) σχολικών κτηρίων. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν τόσο τον σχεδιασμό αντικειμένων/όσο και την αναδιάρθρωση χώρων για την ένταξη νέων λειτουργιών στο σχολικό πρόγραμμα.

► Προγραμματικά: Προσφέρονται θεωρητικές πηγές και υλικό αναπαραστάσεων με στόχο την εκπαίδευση και κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού καθώς και την ενημέρωση των γονέων.

Για τους δασκάλους/es προτείνονται σεμινάρια και μεικτοί κύκλοι συζητήσεων με τους γονείς πάνω στις σπουδές φύλου.

Πέραν της ύπαρξης του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων, προτείνεται η δημιουργία κοινότητας για γονείς με θεματικούς κύκλους, βιωματικά εργαστήρια κι εκδηλώσεις σε χώρο μετά το πέρας του σχολικού ωραρίου.

Για τις παραπάνω δράσεις προτείνεται το υπάρχον υλικό αναπαραστάσεων, ενταγμένο θεματικά κάθε φορά ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της ομάδας.

Για τα παιδιά, σε πρώτο επίπεδο προτείνονται μετασχηματισμοί και προσθήκες στη διδακτική ύλη (αλληγορές στα σχολικά εγχειρίδια κάθε τάξης), καθώς και αναγνώσματα και παιχνίδια εκτός των διδακτικών ωρών με άξονα την ανάδειξη της γυναικείας και λιοακι ταυτότητας.

Ελληνική βιβλιογραφία

Αθανασίου Α., Τιμουρής Γ., Χαρτογραφώντας τη βιοπολιτική των συνόρων: Σώματα, τόποι, απεδαφοποιήσεις

Αθανασίου Κ., Βασδέκη Ε., Καπετανάκη Ε., Καραγιάννη Μ., Καψάλη Μ., Μακρυγιάννη Β., Μάμαλη Φ., Πάγκαλος Ο., Τσαβδάρου Χ., Urban conflicts, Θεσσαλονίκη

Βανδώρος Σ., Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, ΣΕΑΒ, 2015

Γιαννακόπουλος Κ., Γιαννιτσιώτης Γ., Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη, Χωρικές προσεγγίσεις του πολιτισμού, Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα, 2010

Γώγγουλης Γ., Φύλο και Σχολικά Εγχειρίδια: η περίπτωση του εγχειριδίου «Εργασιακό Περιβάλλον» του τομέα Πληροφορικής και Δικτύων

Μαρνεθιάκης Γ., Χριστοδούλου Χ., ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ, Από την καθημερινή ζωή στο σχεδιασμό, Εισαγωγή

Νάζου Δέσποινα, Γυναικεία εργασία στην ελλάδα: παρουσίαση και σχολιασμός της βιβλιογραφίας με έμφαση στις κοινωνικές επιστήμες

Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλου

Κέντρο ερευνών για θέματα Ισότητας

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Adorno T., Horkheimer M., Lowenthal L., Marcuse H., Τέχνη και Μαζική Κουλτούρα, Ύψιλον, Αθήνα, 1984

Bourdieu P., Η αίσθηση της πρακτικής, Αλεξάνδρεια, 2006

Foucault M., Επιτήρηση και τιμωρία, η γέννηση της φυλακής, Πιθέτρον, Αθήνα, 2011 (1975)

Ερευνητικές εργασίες

Αλεξανδρή Γ., Χωρικές και κοινωνικές μεταβολές στο κέντρο της Αθήνας, η περίπτωση του Μεταξουργείου, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Τμήμα Γεωργαφίας, Αθήνα 2013

Ντρούκα Έλλη, Έμφυτες πολιτιστικές προσεγγίσεις του αστικού χώρου, Επιτελώντας το φύλο, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2011-2012

Παπασύρου Β., Μετασχηματισμοί- σχεδιασμοί κεντρικών περιοχών- το παράδειγμα του Μεταξουργείου, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, 2007-2008

Τσάκωνα Αναστασία, Σώμα και queer ταυτότητα: εννοιολογικές και χωρικές προσεγγίσεις της αποκείμενης σεξουαλικότητας στην Αθήνα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2017

Συνέδρια

Το μοντεσσαοριανό σύστημα εκπαίδευσης σήμερα και αύριο: προβληματισμοί και προοπτικές, Πρακτικά πανελλήνιου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή, Αθήνα, 2013

Ηλεκτρονικές πηγές

<http://www.colouryouth.gr/agenda/education/>

Για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής καθοριστική ήταν η συμβολή της Ίριδας Λυκουριώτη με τις συζητήσεις μας και την καθοδήγησή της. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τους γονείς μας για την κατανόησή τους σε δύσκολες ώρες, τον Φίλιππο Ωραιόπουλο για τις συμβουλές του, τη Σοφία για την καθοριστική συμβολή της στην πραγματοποίηση της μακέτας, τη Μυρτώ, τη Χριστίνα και το Νίκο για τη βοήθειά τους σε παραπάνω από ένα επίπεδα. Ευχαριστούμε το διδακτικό προσωπικό και τα παιδιά του 64ου Δημοτικού Σχολείου για την συνεργασία τους και την έμπνευση που μας έδωσαν. Τέλος, ολόκληρη αυτή η διπλωματική εργασία δεν θα είχε πραγματοποιηθεί χωρίς τη μουσική του Leonard Cohen.

[Υπήρχε σύγχυση. Το θεατρικό έθετε μια σειρά ερωτημάτων χωρίς να σου δίνει τα εργαλεία για να αναγνώσεις τις απαντήσεις.

Αυτό που με ανησυχεί είναι οι πιο άμεσα ευανάγνωστες δράσεις.

Αυτές είναι και πιο πιθανές να αφομοιωθούν.

Αλλά αυτές που προκαλούν τις πρακτικές της ανάγνωσης, αυτές που μας προκαλούν αβεβαιότητα για το πώς τις αναγιγνώσκουμε, ή μας κάνουν να σκεφτούμε ότι πρέπει να διαπραγματευτούμε τον τρόπο με τον οποίο αναγιγνώσκουμε τα σημεία στο δημόσιο χώρο, αυτές μου μοιάζουν πραγματικά σημαντικές.

Κάποιοι άνθρωποι θα έλεγαν ότι χρειαζόμαστε ένα έδαφος στο οποίο να δρούμε. Χρειάζεται να μοιραζόμαστε ένα συλλογικό έδαφος για τη συλλογική μας δράση. Νομίζω ότι πρέπει να κυνηγήσουμε τις στιγμές της απεδαφικοποίησης, όταν στεκόμαστε σε δύο διαφορετικά σημεία την ίδια στιγμή, ή όταν δεν ξέρουμε που ακριβώς στεκόμαστε, ή όταν έχουμε παράγει μια αισθητική πρακτική που σείει το έδαφος.

Εκεί είναι] που συμβαίνει η αντίσταση στην αφομοίωση.]